

Міністерство освіти і науки України
Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського

Рада молодих учених та спеціалістів

**«Гуманітарна наука в умовах
розвитку інформаційного
суспільства»**

*Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції
викладачів, студентів, аспірантів та молодих учених
Південноукраїнського національного педагогічного
університету імені К. Д. Ушинського*

Одеса – 2016

УДК 930.1 + 101.1 + 316.6 + 37:002

Гуманітарна наука в умовах розвитку інформаційного суспільства: Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції викладачів, студентів, аспірантів та молодих учених Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. – Одеса: ПНПУ, 12 жовтня 2016 р. – 60 с.

*Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
Південноукраїнського національного педагогічного
університету імені К. Д. Ушинського
(Протокол № 4 від 27 жовтня 2016 р.)*

ISBN 978-966-8484-47-6

© Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського

Відповідальний редактор –

к. філос. н., доц. В. В. Окорокова

Редакційна колегія:

к. філос. н., доц. О.І. Біла (Український Католицький університет, м. Львів)

д. іст. н., проф. А.О. Добролюбський (ПНПУ)

д. пед. н., проф. З. Н. Курлянд (ПНПУ)

д. філос. н., проф. І. Г. Мисик (ПНПУ)

к. філос. н., доц. Т. М. Поплавська (ПНПУ)

д. філос. н., доц., В.Б. Ханжи (Одеський національний медичний університет)

к. іст. н., проф. В.М. Чумак (ПНПУ)

Рецензенти:

д. філос. н., проф. О. А. Довгополова (Одеський національний університет імені І. І. Мечникова)

д. філос. н., проф. О. П. Пунченко (Одеська національна академія зв'язку імені О.С. Попова)

З М І С Т

Історична наука в сучасному інформаційному просторі (актуальні проблеми, методологія дослідження в умовах розвитку інформаційного суспільства)

Касілова В.М.

З історії Південноукраїнського національного педагогічного
університету імені К.Д. Ушинського: перші жінки
у складі викладацького корпусу 6

Невгод А.О.

Інформаційне забезпечення США в процесі
розвитку міжнародних відносин
кінця ХХ - початку ХХІ століття 9

Халімова В.Д.

Путівники Карла Бедекера як витоки сучасного туризму 11

Шарова Т.П.

Становлення україністики: жіночий доробок
(кінець ХІХ - початок ХХ ст.) 13

Яроменко І.Б.

Балтський повіт Трансністрії (1941-1944 рр.)
етнічний склад та економічне положення 16

Концептуальні засади філософського бачення проблеми інформаційного суспільства

Каранетров В.В., Нарядько Г.Я.

Влияние СМИ на формирование панорамного мышления 20

Огорокова В.В.

Проблема майбутнього часу в утопії та її риси 21

Освіта в інформаційному суспільному просторі:

І. Реалії та перспективи розвитку

Деркач А.В.

Физическое и психическое здоровье
как фактор адаптации личности
в условиях информационного общества 23

Загрейчук М.І., Яцій О.М.

Критерії оцінки системи виховання студентів 24

Курбанова Л.Ф., Савчук О.П.	
Вплив інформаційних технологій на сучасну молодь	26
Савчук О.П., Скирда М.В.	
Сучасні інформаційні технології – запорука безпеки життєдіяльності суспільства	27
Савчук О.П., Чернобай К.С.	
Історичні аспекти розвитку особистості в контексті глобальних інформаційних технологій	28
Ягузинська О.С., Яцій О.М.	
Вища освіта України в умовах трансформації суспільства	29

II. Методика викладання

Аллаяров Д.Д., Зеленая И.А.	
Лингвистические особенности английской кинорецензии: интерактивный аспект	32
Бакарогло А.М., Зелена І.О.	
Лінгвістичні особливості англомовної ділової електронної кореспонденції в контексті інтерактивної парадигми	35
Васілаке Н.П., Зелена І.О.	
Особливості навчання анотуванню іншомовного тексту в інтерактивному руслі	38
Лєсник О.С., Наку А.Ю., Радюшина С.О.	
Актуалізація проблеми збагачення диригентського жесту відповідно сучасним новаціям хорового письма	41
Майковський М.М., Яновська Л.Г.	
Професійна усталеність викладача вищої школи	42
Сулима В.А., Яновська Л.Г.	
Проблемна лекція як найоптимальніша форма навчання у вищій школі	44
Яворська А.О., Яновська Л.Г.	
Підготовка студента та викладача до семінарського заняття	47
Ягузинська О.С., Яновська Л.Г.	
Спеціальні історичні дисципліни в сучасній системі гуманітарних наук	51

Історична наука в сучасному інформаційному просторі (актуальні проблеми, методологія дослідження в умовах розвитку інформаційного суспільства)

Касілова В.М.

З історії Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського: перші жінки у складі викладацького корпусу

Сучасна університетська освіта в Україні має модерні риси і активно інтегрується у європейський освітній простір. В ході розпочатої трансформації слід врахувати історичний досвід формування і розвитку національної вищої школи, зберегти та примножити її традиції та випробувані життям риси. Однією з ознак сучасної вищої школи є беззаперечно рівні права чоловіків і жінок як на здобуття вищої освіти, так і на викладацьку діяльність в вишах. Свідомість сучасників міцно фіксує наявність жінок в університетському житті як іманентно притаманну йому рису. Між тим, процес «проникнення» жінок до університетських аудиторій на студентські лави, а тим більше за викладацькі кафедри, має свою тривалу і непросту історію, яку можна прослідкувати на прикладі Південноукраїнського національного педагогічного університету.

Історія Педагогічного університету імені К. Д. Ушинського нараховує майже 200 років. Попри це присутність жінок в його викладацькому корпусі вперше фіксується тільки в 1919 – 1920 рр., коли в Одесі було відкрито спочатку Український вчительський (педагогічний) інститут (1919 р.), перетворений у 1920 р. на Інститут народної освіти (ІНО). Сторічна традиція педагогічної освіти в Одесі, представлена навчальними закладами – попередниками сучасного педагогічного університету, не знала викладачів-жінок, як не було їх також в науково-педагогічних колективах існуючих в Російській імперії університетів та інших вищих навчальних закладів. Це пояснюється тим, що до початку ХХ ст. жінки не мали права навчатися в університетах, а отже офіційний шлях до науково-педагогічної діяльності для них був закритий.

Задовольняти свої освітні потреби жінки могли навчаючись в закордонних університетах або на Вищих Жіночих курсах Петербурга, Москви, згодом Києва, Харкова та Одеси. Попри те, що програма навчання на Вищих Жіночих курсах відповідала університетській, а викладали на них університетські професори, їх закінчення не надавало випускницям права здобувати наукові ступені та викладати навіть у старших класах гімназій. Тільки в 1906 р., з наданням дозволу жінкам вступати до вищих навчальних закладів, для них відкрилися перспективи науково-викладацької діяльності.

Відразу ж у вищих школах з'являються перші жінки-викладачі. Першою до викладацької роботи на Бестужевських курсах в Петербурзі стала Олександра Яківна

Єфименко, що читала курс історії України. Одночасно з'явилися жінки на викладацьких посадах у вищих школах Києва: у Фребелівському інституті читала курс педагогіки С.Ф. Русова, а на Вищих Жіночих курсах курс географії викладала С.М. Щербина. Пізніше її було обрано професором Новоросійського університету в Одесі.

Кількість жінок на кафедрах університетів України зростала в міру того як збільшувалось число тих, хто отримав вищу освіту та зреалізував набуте жінками право на отримання наукових ступенів. Однак ця поступальна тенденція була порушена революційним вибухом 1917 року та громадянським протиборством 1918 – 1920 рр., які дезорганізували діяльність системи вищої освіти в країні. В умовах постійної зміни влад в Одесі вищі навчальні заклади міста могли працювати тільки епізодично. Спроби національних українських урядів налагодити систему вищої освіти не встигали реалізуватись і залишалися тільки деклараціями про наміри. Більш успішними в цьому плані стали заходи більшовиків, які на початку 1920 року, остаточно встановивши радянську владу у місті, енергійно починають проводити свою освітню політику. Уся стара система вищої освіти в Одесі була фактично повністю зруйнована, натомість на базі ліквідованих вищих навчальних закладів було створено у серпні 1920 р. Інститут Народної Освіти

(ІНО) – попередник Південноукраїнського національного педагогічного університету. Викладацький корпус ІНО формувався переважно з педагогічних кадрів скасованих навчальних закладів, які були представлені не тільки чоловіками, а і жінками. Тож зі створенням ІНО в його аудиторії в якості викладачів разом з чоловіками наставниками студентської молоді увійшли і жінки. Прикро, що наявні історичні джерела не дозволяють нам назвати їх прізвищ. Відомо також, що частина з них через цілковите несприйняття ідеології і практики більшовизму змушені були покинути батьківщину. Зокрема емігрувала за кордон Клавдія Флоровська, згодом вона працювала доцентом Софійського університету в Болгарії [3, с. 148].

Про персональний склад викладацького корпусу ІНО на момент його утворення відомо більше. Його жіноча складова була представлена іменами Н.О. Кальнінг (педагогіка), О.Х. Чижик (анатомія), Л.С. Рубінштейн (музика), Є.І. Ельштейн (дитяча психологія), Є.Й. Зейлігер-Рубінштейн (дошкільне виховання), Л.М. Сидоренко (хімія), С.А. Шейніс (біологія), Ц.Є. Лукачер (образотворче мистецтво), І.Й. Пуріц (ручна праця), І.Й. Сінявер (малювання), В.І. Валуєва (трудове навчання) [3, с. 149]. Природньо, більша частина з них здобули вищу освіту на ВЖК.

Наступного навчального року педагогічний штат ІНО поповнився ще десятьма жінками-викладачами: К.О. Вербицька, К.Б. Гавсевич, О.Я. Златоустова, А.М. Кастеріна, Л.М. Комарова, К.П. Морозова, О.П. Соловська, Р.В. Старкова, В.П. Цветкова, С.М. Щербина [4, с.129]. Загалом кількість жінок у викладацькому штаті ІНО у 1921 - 1922 навчальному році сягнула 21, що складало його десяту частину. Таке співвідношення зберігалось впродовж всього наступного періоду діяльності цього навчального закладу. Інформація щодо динаміки рівня професійної кваліфікованості жінок-викладачів нажаль відсутня, але можна припустити, що він підвищувався: так серед представників професорсько-викладацького складу на 1928 рік зустрічаємо Є.Н. Шевальову, яка була

першою жінкою-професором вищої школи Одеси. Натрапляємо на жіночі прізвища і серед аспірантів різних спеціальностей.

Таким чином можна констатувати, що впродовж першого десятиліття свого існування в умовах нових радянських реалій, педагогічний колектив ІНО сприйняв жінок-викладачів як рівноцінних чоловікам кваліфікованих фахівців. Проте відсутність налагодженої системи підготовки науково-педагогічних працівників, перманентні реформування системи вищої освіти та переформатування освітніх установ, доповнені труднощами повсякденного побутового існування, утруднювали прилучення нових здібних жінок до науково-педагогічної діяльності, внаслідок чого їх питома вага принципово не збільшилась у викладацькому колективі і впродовж наступного десятиріччя.

Повоєнний період характеризується неухильним зростанням питомої ваги жіноцтва в викладацькому корпусі. На багатьох факультетах кількість викладачів-жінок перевищила кількість чоловіків, жінки стали завідувачами кафедр, деканами, проректорами. Професійна ерудованість, креативність мислення, відкритість новаціям, притаманні жінкам-викладачам університету, уможливили їх спроможність забезпечити високий рівень професійної підготовки майбутніх вчителів, дозволили досягти видатних результатів у науковій діяльності.

Історія університету знає приклади коли жінки-науковці ставали фундаторами нових наукових напрямків та шкіл. Зокрема, в республіках Радянського Союзу, а згодом на пострадянському просторі та в зарубіжних країнах стала широко відомою педагогічна школа професора Раїси Іллівни Хмельок [6, с. 99]. Їй належить видатна роль в утвердженні нової галузі педагогіки – педагогіки вищої школи, в ґрунтовному опрацюванні проблем пов'язаних з психолого – педагогічними основами професійного відбору студентів до педагогічних вузів та розробці відповідних методик, в просуванні ідеї ігрового моделювання, науковому осмисленні його функції в педагогічному процесі [2, с.7; 7, с. 316-317].

Прикладом плідної роботи жінок-науковців і педагогів у галузі природознавчих дисциплін може служити колектив кафедри біології та основ здоров'я (раніше – кафедра анатомії і фізіології), яка є однією з провідних кафедр в підготовці спортсменів і вчителів фізичної культури. На цій кафедрі викладачами працювали такі яскраві особистості як доценти К.Л. Івкіна, Г.Ф. Альохіна, А.І. Дудник, професор Т.М. Цонєва. Професор Тетяна Миколаївна Цонєва стала засновником наукової школи з дослідження функціональних резервів людини різного віку, статі і фізичної підготовленості [1, с. 4; 5, с.106-107].

Отже, започаткований на зорі ХХ століття процес входження жінок в науково-педагогічний простір вищої школи набув вигляду міцно вкоріненого явища. Жінки за лекційними трибунами в студентських аудиторіях, на чолі кафедр, факультетів і інститутів, творці нових наукових напрямків і шкіл стали невід'ємною частиною науково – освітнього бренду під назвою «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського».

Література

1. Адаптаційні можливості дітей та молоді: матеріали ІХ міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 13-15 вересня 2012 року, Ч.2) / під ред. А. І. Босенка. - Одеса: Видавництво ТОВ Лерадрук, 2012. – 381 с.

2. Курлянд З.Н. Зодча педагогіки вищої школи в Україні / З.Н. Курлянд, О.М. Яцій. // Вибрані твори Р.І. Хмелюк / З. Н. Курлянд, О.М. Яцій - Одеса: Вид.«Букаєв В. В.» – 2009. – с. 6-8.

3. Левченко В.В. Жінки-викладачі вищої школи Одеси / В.В. Левченко. // Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри: зб. наук. праць ІІ Міжнародн. наук.практ. конф./ відп. ред. М. І. Михайлуца. / В. В. Левченко - Одеса : ВМВ, 2009. - с.146 - 152.

4. Левченко В.В. Історія Одеського інституту народної освіти (1920 - 1930 рр.): позитивний досвід невдалого експерименту / В.В. Левченко - Одеса: ТЕС, 2010. – 428 с.

5. Наукові школи Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського / за ред. А.М. Богуш, О.Я. Чебикіна – Одеса: Друкарський дім, Фаворит, 2007. - 256 с.

6. Південноукраїнський державний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського: Історичний поступ. Сучасність. Майбутнє / Авт.: О. Я. Чебикін, І. А. Болдирєв, А. О. Добролюбський та ін. – Одеса: Друкарський дім Фаворит, 2007. – 240 с.

7. Цокур О.С. Започаткування ідей гендерної педагогіки у науковій спадщині професора Р. І. Хмелюк. // Вибрані твори Р. І. Хмелюк / О. С. Цокур. - Одеса: Вид.«Букаєв В. В. » - 2009. - с. 316 - 318.

Невгод А.О.

Інформаційне забезпечення США в процесі розвитку міжнародних відносин кінця ХХ – початку ХХІ століття

Варто відзначити, що наприкінці ХХ, а особливо початку ХХІ століть поняття «інформаційна війна» активно вводиться в науковий обіг та застосовується американськими політиками. Зазначимо, що тлумачення такого виду війни знаходиться поряд із вживанням звичного суспільно-політичного явища, як війна.

Актуальність теми зумовлена тим, що найбільший досвід проведення інформаційно-психологічних операцій у війнах та воєнних конфліктах кінця ХХ-початку ХХІ століття мають саме Сполучені Штати Америки. Інформаційно-психологічна боротьба велась у всіх війнах та протистояннях людства. Її складову в більшості випадків становили дії протилежних сторін з поширення дезінформації або тенденційної інформації для впливу на оцінки, наміри та орієнтацію населення, особового складу військових сил та осіб, які приймають рішення, з метою формування громадської думки на користь діючої сторони, тому стало зрозумілим, що інформаційна війна як в минулих століттях та на початку ХХІ вживається поряд з терміном «війна», тому цілком доречно її вважати поряд на державному рівні.

Серед науковців, які вивчали дану проблематику, необхідно виокремити праці істориків, які займалися питанням вивчення періоду інформаційного протиборства, таких як: Волковський Л. [3], Панарін І. [6], Почепцов Г. [7], Тейлор Ф. [10], Сліпченко В. [9] та інші.

В подальшому питання розвитку інформаційних операцій в США залишається актуальним та продовжує досліджуватися такими авторами, як Манойло А., Петренко А., Фролов Д., які здебільшого акцентують увагу на локальних конфліктах США у В`єтнамі, Кореї, Іраку та зазначають, що інформаційне забезпечення набирає глобальні масштаби та активно впроваджується, замінюючи війни звичайними методами.

По сьогоднішнього дня питання розвитку інформаційної війни ХХ-ХХІ ст., все більше перебуває у центрі уваги. Слід виділити праці авторів: Лисичкин В., Шелепин Л. [4] які наводять цінні історіографічні і джерелознавчі спостереження й узагальнення щодо впровадження інформаційної війни в локальних конфліктах ХХ-ХХІ століть.

У США, які займають провідні позиції у цьому напрямку діяльності, під терміном «інформаційна війна» розуміється комплексний вплив на систему державного та воєнного управління супротивної сторони, її політичне та воєнне керівництво, який ще за мирних часів призводив би до прийняття сприятливих для американців рішень, а під час ведення війни повністю паралізував би структуру управління противника.

США серйозно готувалися до інформаційного протиборства. Про це свідчить той факт, що в американських військово-політичних колах проводилась повномасштабна робота в цьому напрямку. Її відправною точкою прийнято вважати 21 грудня 1992 року, коли з'явилась директива Міністерства оборони США під назвою «Інформаційна війна».

Починаючи з 1994 року в США регулярно проводяться офіційні наукові конференції з тематики «інформаційної війни» за участю видатних представників військово-політичного керівництва країни. З цією метою створений і функціонує центр інформаційної стратегії і політики, метою якого є вивчення можливостей використання інформаційних технологій у воєнних конфліктах у ХХІ столітті. 22 жовтня 1998 року Комітет начальників штабів США видав доктрину інформаційних операцій у якій вперше підтверджується факт підготовки американців до проведення наступальних інформаційних операцій.

Перше випробування нової концепції і погляди на ведення психологічної війни пройшли під час війни у Кореї (1950 – 1953 рр.), де американці зіткнулися не тільки з рішучим збройним, але й активним ідеологічним опором. На стратегічному рівні психологічне забезпечення війни в Кореї велось з метою приховати справжні причини розв'язання війни шляхом прикриття вторгнення потребою відповідних заходів на «агресивні дії» з боку Північної Кореї. Для розв'язання тактичних завдань була сформована рота гучномовних установок і видання листівок. Основними формами ведення психологічної війни були друкована пропаганда, усне мовлення і радіо пропаганда.

Під час війни у В'єтнамі (1964-70 рр.) в американській армії були створені нові формування з проведення психологічних операцій – групи психологічних операцій. Група складалася із чотирьох батальйонів «психологічної війни», до складу яких входили штаб зі штабною ротою, роти радіомовлення, роти друкованої пропаганди, а також спеціальний підрозділ з роботи серед населення окупованих районів противника або залежної країни. Загалом частинами психологічних операцій збройних сил США і сайгонської армії в Індокитаї було розповсюджено майже 50 млрд., примірників різних листівок, тобто по 1500 листівок на кожного мешканця Південного і Північного В'єтнаму. Радіомовлення в'єтнамською мовою в розпал бойових дій охоплювало 95 % населення країни і велось цілодобово.

Особливо яскраво методи інформаційного забезпечення були застосовані в обох війнах США проти Іраку (1991 р., 2003 р.) та у воєнній кампанії НАТО проти Югославії у

1999 році. Психологічна війна проти Іраку також включала низку психологічних операцій, які мали стратегічне, оперативне й тактичне призначення. Щодо переконання світової спільноти про необхідність заходів, які здійснювало керівництво союзників, то основне навантаження впало на ЗМІ – пресу, радіо, телебачення. Вони поширювали чутки про наявність в Іраку величезних запасів хімічної зброї і плани щодо його застосування, повідомляли завищені дані про чисельність іракських збройних сил, про підтримку режимом Іраку терористичних організацій тощо. США та їх союзники змогли нав'язати міжнародним ЗМІ свою точку зору на розвиток подій. Також завдяки жорсткій цензурі Пентагону вдалося маніпулювати громадською думкою і поширювати дезінформацію.

Отже, на основі досліджуваного матеріалу з'ясовано, що передові країни світу надають проведенню інформаційно-психологічним операціям під час воєнних миротворчих кампаній одну з провідних ролей, а особливо Сполучені Штати Америки. Такий підхід свідчить про перспективність інформаційно-психологічних операцій як одного з найважливіших чинників успіху у воєнних кампаніях. Інформаційні війни стали аксіомою сучасних міжнародних відносин і дозволяють дуже ефективно, із залученням малих фінансових та людських ресурсів добиватися цілей: все залежить від ступеня професіоналізму реалізаторів інформаційних операцій.

Література

1. Gordon Ph., Shapiro J. Allies at War: America, Europe, and the Crisis over Iraq / Ph. Gordon, J. Shapiro. -N.Y.: McGraw-Hill, 2004.–370с.
2. Szafranski R.A. Theory of Information Warfare: Preparing for 2020 // Airpower Journal. Spring 1995.
3. Волковский Н.Л. История информационных войн / Н.Л. Волковский. – СПб.: Полигон, 2003. – 340 с.
4. Лисичкин В. Третья мировая информационно- психологическая война / В. Лисичкин, Л. Шелепин. – М.: Эксмо, 2004.– 276 с.
5. Манойло А.В. Государственная информационная политика в условиях информационно-психологической войны / А.В. Манойло, А.И. Петренко, Д.Б. Фролов. – М.: Телеком, 2003.– 421с.
6. Панарин И. Информационная война и геополитика / И. Панарин. – М.: Поколение, 2006. – 222 с.
7. Почепцов Г. Г. Информационные войны / Г.Г. Почепцов. – М.: «Рефл-бук», «Ваклер», 2000. – 147 с.
8. Сенченко М. Четверта світова «інформаційно-психологічна» війна / М. Сенченко. - К.: МАУП, 2006. – 503 с.
9. Слипченко В. Войны нового поколения дистанционные и бесконтактные / В.Слипченко. – М., 2004. – 382 с.
10. Тейлор Ф. Война и средства массовой информации / Ф.Тейлор. – М.: Проспект, 2004.–313 с.

Халімова В.Д.

Путівники Карла Бедекера як витоки сучасного туризму

Карл Бедекер (1801-1859) – німецький книготорговець і видавець, упорядник знаменитих путівників кишенькового формату, яким він дав своє ім'я.

У 1832 році Бедекер купує збанкрутіле видавництво, що випускало монографії з історії, географії та мистецтва Рейнської області професора Йоханна Августа Кляйна.

Приблизно три роки по тому, коли запас німецьких видань закінчився, Бедекер вирішив скласти книгу самостійно. Зберігши ім'я Кляйна на титульному аркуші, Бедекер спростив текст, додав практичну інформацію про транспорт, готелі, розширив географічний обхват книги від Страсбурга до Роттердама. описав екскурсійні маршрути по притоках річок і іншим містам в Нідерландах. Так почала розвиватися видавнича імперія Бедекера.

Саму назву «путівник» Карл Бедекер запозичив у конкуруючого видавництва Мюррея. Бедекер також звернув увагу на необхідність звичної обкладинки, яка добре запам'ятається читачам. У 1846 р він представив першу книгу в яскравій червоній палітурці з позолоченим шрифтом. Все книги мають також мармурові обрізи і шовкові ляссе, зазвичай червоного або зеленого кольору, приклеєні до верхньої частини книжкового блоку [1, с. 9].

У своєму описі пам'яток Бедекер пропонував читачам точну інформацію, рекомендував, як пройти шлях з меншими витратами, найбільш комфортно, закликав зануритися у власні естетичні та емоційні переживання. Те, що мандрівники не могли дізнатися самостійно: відомості про закордонні звичаї, ліки від чужоземних хвороб, застереження щодо одягу та продуктів харчування – всю цю інформацію Бедекер надавав сповна. Карл Бедекер і його сини завжди використовували найкращі карти. Одне з головних достоїнств цих книг – не тільки щедре оснащення докладними картами хорошої якості, а й планами і (в деяких випусках) панорамами. Зазвичай вони розміщувалися на широкому листі, вклеєному в видання. У деяких більш пізніх виданнях могла бути спеціальна кишенька з картою, розміщена на форзаці книги.

Путівники Бедекера друкувалися такого формату, щоб їх можна було зручно носити в кишені пальто і тримати в руках, гуляючи вулицями міста або піднімаючись в гори. Тому книги повинні бути невеликого формату, в твердій палітурці і легкими за вагою. Форма книги, яку обрало видавництво, відповідало всім цим вимогам та послужило головною причиною того, що книги стали настільки популярними [1, с. 14].

Для мандрівників, які вважали за краще знайомитися з визначними пам'ятками, пропонованими його путівниками, Карл Бедекер ввів позначку у вигляді зірочки. Починаючи з 1844 р він відзначав зірочкою деякі місця, які мандрівники неодмінно повинні були побачити. Пізніше він додав другу зірочку для позначення особливо видатних місць і розширив списки готелів та ресторанів.

Читачі відповідали вдячністю за турботу Карла Бедекера про їхні гаманці. У «бедекера» часто зустрічалися практичні поради про кращі страви в тому чи іншому ресторані, про вигідні ціни на квитки, відомості про ввічливість персоналу готелів та видах з вікон номерів. Бедекер відзначав відвідувані готелі зірочками, наділяючи кращі з них трьома чи чотирма зірками. Пізніше символіка зірочок стала основою для сучасної системи класифікації європейських готелів за кількістю зірок [2, р. 390].

Після смерті Карла Бедекера у 1859 р його імперія перейшла у спадок до синів. Три сини Карла Бедекера управляли фірмою один за іншим. Перший, Ернст Бедекер, розширив сімейну імперію до Лондона і північної Італії. Йому на зміну в 1861 р. прийшов Карл Бедекер Молодший, який розширив видавничу діяльність за допомогою дослідження Альпійських піків і здійснив спроби до поширення видань аж до Єгипту. Протягом 1870-х

рр., коли здоров'я молодшого Карла Бедекера погіршилося, і наймолодший брат Фріц зайняв його місце, на фірмі почався період розквіту. У 1872 р. видавництво перемістило свої редакційні офіси в Лейпциг, центр німецької видавничої справи.

Перші путівники Карла Бедекера продовжували служити базовою моделлю для видань пізнішого періоду, але під керівництвом Фріца Бедекера в зміст і структуру книг були внесені поправки. Оповідання в путівниках ставало більш раціональним і коротким. І хоча це вже не цілком був стиль Карла Бедекера, ім'я «Карл Бедекер» на титульних аркушах стало маркою якості [2, р. 392].

З кінця 1870-х рр. з'явилася класична палітурка путівника з характерним шрифтом і відтиснутими манжетками на палітурній кришці. У видань англійською мовою було надруковано курсивом, більшість французьких і німецьких видань мали вертикальний шрифт. Існували й різні варіанти назви видавництва: «Baedekers» німецькою мовою, «Baedeker's» англійською мовою і «Baedeker» французькою мовою.

Після 1944 року в діяльності видавництва була значна перерва, пов'язана зі знищенням його будівлі та більшої частини архіву бомбардуванням.

Протягом майже двохсот років ім'я Бедекера служить зразком, на який дорівнюється весь туристичний світ. У своїх путівниках по Європі, Північній Америці та більшій частині Азії та Африки він зробив для читачів набагато більше, ніж просто вказав маршрут з прийнятними готелями, мальовничими церквами і бездоганними алеями. Бедекер створив та довів до досконалості абсолютно новий тип путівників [2, р. 401]. Й сьогодні видавництво «Verlag Karl Baedeker» продовжує випускати високоякісні путівники по країнам та містам світу.

Література

1. Мастеница Е. Н. Круг чтения русского путешественника в конце XIX – начале XX века / Е. Н. Мастеница // Труды Государственного Музея истории Санкт–Петербурга. – Вып. 3. – СПб. : ГМИСПб., 1998. – С. 7–17.

2. Mendelson E. Baedeker's Universe / E. Mendelson // Yale Review. – №74 (Spring 1985). – P. 386–403

Шарова Т.П.

Становлення україністики: жіночий доробок (кінець XIX - початок XX ст.)

Кінець XIX – початок XX ст. ознаменувався боротьбою українських жінок за право отримати вищу освіту, яке було реалізоване завдяки відкриттю в Києві, Одесі, Харкові, Катеринославі, Ніжині як приватних, так і державних вищих жіночих загальноосвітніх, історико-філологічних, педагогічних та інших курсів.

Відразу ж у вищих школах з'являються перші жінки – викладачі. Першою до викладацької роботи на Бестужевських курсах в Петербурзі стала Олександра Яківна Єфименко, що читала курс історії України. В 1910 році її було обрано професором цих курсів [5, с. 84]. Одночасно з'явилися жінки на викладацьких посадах у вищих школах Києва: у Фребелівському інституті читала курс педагогіки Софія Федорівна Русова, а на Вищих Жіночих курсах А. Жекуліної – курс географії викладала Софія Миколаївна Щербина [6, с.101]. Пізніше її було обрано професором Новоросійського університету в Одесі. Дістають доцентуру та професуру Н. Полонська - з історії, М. Васюхнова - з

хімії, Р. Радзимовська - з медицини (всі у Києві), Н. Мірза - Авакіянц з історії у Харкові, В. Андріянова - Перетц та С. Щеглова з історії літератури у Петербурзі та інші [1, с. 49].

Багато українських жінок брало участь у наукових товариствах: Нестора Літописця у Києві, Історико - філологічному у Харкові тощо.

Першою ділянкою науки, в якій починали працювати українські жінки, перейняті ідеєю національного відродження, була етнографія та фольклор. Так першою жінкою, що використала наукові підходи до збирання народних вишивок, була дворянка з Глухівщини Пелагія Бартош - Литвин. Результатом її професійної роботи стало видання альбому народних орнаментів Чернігівщини. Велике значення мали етнографічні дослідження Ольги Петрівни Косач (Олени Пчілки). Вони забезпечили їй наукове ім'я та звання члена - кореспондента Української Академії наук. На етнографічному та фольклорному полі на Буковині працювала Євгенія Ярошинська. Євгенія - донька вчителя - не мала можливості дістати системну освіту, але з молодих років цікавилася народними піснями. Упорядкована нею збірка дістала срібну медаль Географічного товариства у Петербурзі та була видрукувана [8, с. 120].

Видатним етнографом була донька М. Грушевського Катерина (1900 -1960). Вона дістала добру освіту за фахом етнології та соціології в Женеві. Після повернення родини Грушевських до Києва, Катерина Михайлівна стала науковою співробітницею та головою комісії української пісенності, відділу примітивної культури народної творчості. У редактованих нею виданнях цих установ друкувалося багато її наукових розвідок. Великою заслугою Катерини Грушевської стала підготовка до друку унікального видання «Українські думи». Передбачалося шість томів, але вийшло тільки два. Академік В. Перетц, реагуючи на появу першого тому, писав, що це була найбільша наукова подія за останні десять років [8, с.125].

Після смерті М.С. Грушевського Інститут історії української літератури доручив Катерині Михайлівні підготувати до друку незавершений М.С. Грушевським том історії української літератури, що вона й виконала. У 1937 р. її було заарештовано і заслано [2, с.69].

В установах етнографії Української Академії Наук працювало кілька жінок - етнографів. Це були Ніна Заглада (її було заслано в 1937 році), Лідія Шульгіна (теж заслана), Людмила Шевченко – родичка Тараса Шевченка, Марія Жуковська (заслано в 1934 р.). Треба згадати також жінок, що практично працювали в галузі етнографії як інструктори та консультанти в галузі народного мистецтва, зокрема при земстві Миргородського повіту Полтавської губернії своїми знаннями селянам – майстрам чудових виробів народного мистецтва – допомагали О. Костецька, Лідія Ненадкевич та Віра Дмитрівна Болсунова [3, с.156].

Археологія України мала видатного представника в особі Катерини Миколаївни Мельник - Антонович (1859 - 1942). Вона була ученицею, а потім другою жінкою В.Б. Антоновича. З ним проводила багато розкопок, а під час його хвороби та після смерті сама досліджувала Волинь, Поділля, Слобожанщину. Катерина Миколаївна була членом багатьох наукових товариств, їй належить декілька цінних праць з археології.

З університетської лави почала займатися археологією Валерія Євгеніївна Козловська. Географія її археологічних досліджень охоплювала Київщину, Волинь, Чернігівщину. Із заснуванням Української Академії Наук вона стала науковим співробітником археологічного комітету, була редактором його наукових видань та публікувала власні дослідження переважно з трипільської тематики та про первісні слов'янські поселення. В часи сталінського тоталітарного режиму її спіткала доля багатьох представників української наукової інтелігенції: під час так званої «чистки» Академії її було звільнено у 1937 році як націоналістку і лише у 1939 р. вона змогла повернутися до наукової праці у Інституті археології. Під час війни емігрувала за кордон, продовжувала наукову діяльність в Українській Вільній Академії Наук, була її дійсним членом [7, с. 204].

Жінки західноукраїнських земель, підвладних Австро-Угорській імперії, також долучаються до справи всебічного наукового вивчення українства в його історичних, археологічних, етнографічних, фольклорних, літературних та інших вимірах. Показовою є діяльність активістки суспільного та освітянського руху в Галичині Олени Степанів. Переконавшись, що справа національного виховання має розгортатися на ґрунті не лише аматорського замилювання народною культурою та традиціями, а на засадах наукового українознавства, вона самовіддано починає займатися наукою. Із 75 - ти наукових праць Олени Степанів частина присвячена українській історії, та найбільше її фундаментальних досліджень мають географічну тематику. Предметом вивчення науковця в різний час були: економічна географія України, народонаселення Галичини, вона створила географічні описи Львова та Києва [4, с. 127].

Видатною особистістю була Олександра Єфименко (1848 – 1918 рр.). Її творчий доробок охоплює сфери етнографії, педагогіки, та найбільше уславилась вона як історик українського народу. Олександра Яківна не була україркою за походженням, народилася в сім'ї дрібного російського службовця. Її доля пов'язалася з Україною через шлюб із засланим на Північ за політичні переконання та належність до таємного Харківсько – Київського товариства Петром Савичом Єфименком. Чоловік викликав у допитливої Олександри глибокий інтерес та любов до України та її історії. В 1874 році сім'я переїздить до України, спочатку до Чернігова, а через кілька років до Харкова. Батьківщина Петра Савовича стала рідною землею і для його дружини, любов до якої вона пронесла через все своє життя.

Значним творчим досягненням Олександри Яківни дореволюційного часу стало видання в Петербурзі збірки праць в двох томах «Южная Русь» в якій були зібрані оприлюднені раніше 24 авторські роботи самої різноманітної тематики і спрямованості. Весь гонорар за цю збірку автор передала студентам - українцям вузів Москви та Петербурга [9, с.147].

В творчій спадщині О. Єфименко особливе місце посідає «Історія українського народу» - синтетичний узагальнюючий виклад історичного процесу в Україні з найдавніших часів до ХІХ століття. Як визнавала сама авторка, вона вважала своїм обов'язком відгукнутися на заклик до конкурсу, що був оголошений часописом «Киевская

старина» і передбачав створення роботи, розрахованої не тільки на вузьке коло спеціалістів, але такої, що задовольняла б інтереси та потреби широкого загалу.

В останній рік свого життя ця видатна жінка – історик зосереджується на справі популяризації наукових історичних знань та добивається реформування шкільної історичної освіти. З цією метою вона працює над створенням підручників для учнів середніх та початкових шкіл, а також популярних нарисів для широких верств населення. На хвилі революційних подій в країні вона наполягає, що «... українознавство в даний момент є невідкладна, гостра проблема, справжня духовна справа українського життя. В ряду пунктів програми цього українознавства українська історія займає одне з найважливіших місць...» [9, с.149].

Узагальнюючи досвід жінок - освітянок на рубежі попередніх століть, можна стверджувати, що вони зробили гідний внесок у становлення та розвиток україністики, а низка проблем, над якими вони самовіддано працювали, зберігає свою актуальність до нашого часу.

Література

1. Богачевська-Хом'як М. Білим по білому: Жінки в громадському житті України, 1884 – 1939 / М. Богачевська-Хом'як – К.: Либідь, 1995. – 424 с.
2. Богачевська-Хом'як М. Жінки в Радянській Україні / М. Богачевська-Хом'як. // Україна. Наука і культура, Вип. 25. – К.: Знання, 1991. – С. 67 – 72.
3. Енциклопедія українознавства. Т. 2 – К.: Глобус. 1994. – 799 с.
4. Жінка в науці та освіті: минуле, сучасне та майбутнє. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Україна, Київ, 3-4 грудня, 1999 р. – К., 1999. – 281 с.
5. Жіночі студії в Україні: Жінка в історії та сьогодні / За загальн. ред. Л.О. Смоляр. – Одеса: Астропринт, 1999. – 440 с.
6. Козуля О. Жінки в історії України / О. Козуля. – К.: Укр. Центр духовної культури, 1993. – 255 с.
7. Луговий О. Визначне жіноцтво України / О. Луговий. – К.: Дніпро, 1994. – 335 с.
8. Полонська-Василенко Н. Видатні жінки України / Н. Полонська-Василенко. – Вінніпег – Мюнхен, 1969. – 210 с.
9. Скляренко В. М., Ковлева Т. В. и др. 100 знаменитых женщин Украины / В. М. Скляренко, Т. В. Ковлева – Харьков: Фолио, 2008. – 509 с.

Яроменко І.Б.

Балтський повіт Трансністрії (1941-1944 рр.) етнічний склад та економічне положення

Одним з важливих етапів взаємовідносин українців та румунів був період другої світової війни, в ході якої з'явилась окупаційна територія, що мала офіційну назву «губернія Трансністрія».

Трансністрія (рум. Transnistria) – адміністративно-політична одиниця на південно-західній Україні, яку німці на підставі договору в Бендерах від 30 серпня 1941 року віддали під тимчасову румунську цивільну управу. Трансністрія займала територію між річками Дністер та Південний Буг, охоплювала сучасні Одеську, частину Вінницької та Миколаївської областей та була поділена на 13 повітів. Існувала з 19 серпня 1941 по 29 січня 1944 року. Відповідно до домовленості між А. Гітлером та І. Антонечку, 4 липня

1941 р. румуни окупували Північну Буковину й Північну Бессарабію, а потім - Південну Бессарабію. Згодом, за німецько-румунською угодою від 19 серпня 1941 р., під владу королівства перейшли землі між Бугом та Дністром. Ця територія була окупована у серпні - жовтні 1941 р. й увійшла до складу нової румунської провінції – Трансністрія.

Межі румунської зони окупації на схід від Дністра були визначені 30 серпня 1941 р. в Бендерах угодою, укладеною німецьким й румунським військовим командуванням. Таким чином, з другої половини 1941 р. під Румунією перебувала територія, що охоплювала близько 60 тис. км² (Буковина - 5,5 тис. км²; Бессарабія - 14,5 тис. км²; "Трансністрія" - 40 тис. км²). Тут українське населення становило приблизно 3,5 млн. чоловік (Буковина – 520 тис.; Бессарабія – 650 тис., "Трансністрія" - 2,3 млн.) [1, с. 387].

Захопивши ці землі, І. Антонеску приступив до реалізації плану створення «Великої Румунії» [5, с. 342]. У вересні 1941 р. в Бухаресті був опублікований декрет, який визначив статус і устрій Бессарабії та Буковини. Ці провінції були перетворені на губернаторства. Генерал К. Колотеску став губернатором Буковини. У 1943 р. його замінив генерал Драгаліна [10]. Губернатором «Бессарабії» призначили генерала К. Войкулеску [4, с. 133]. Столицею Бессарабії став Кишинів, а Буковини – Чернівці.

До складу «Буковини» увійшли райони Чернівецької області: Чернівецький, Хотинський і Сторожинецький. У кордонах губернаторства «Бессарабія» опинилась Ізмаїльська область УРСР. В межах «Трансністрії» перебувала Одеська область, південна частина Вінницької та західні райони Миколаївської областей УРСР.

У трьох новостворених губернаторствах адміністративний устрій був практично однаковим. Вони поділялись на повіти. На території Буковини було утворено 7 повітів: Кимполунгський, Чернівецький, Хотинський, Радівецький, Сторожинецький, Сучавський та Дорохойський [11, с. 96]. Бессарабія складалась з 6 повітів [9, с. 218]. Трансністрія з 13 повітів: Ананівський, Балтський, Березівський, Голтський, Дубоссарський, Жугастський, Могилівський, Овідіопольський, Одеський, Очаківський, Рибницький, Тираспольський, Тульчинський.

В адміністративному плані, під час румунської окупації Балтський повіт складався з 7 районів Балтського, Савранського, Піщанського, Бершадського, Ободовського, Чечельницького і Ольгопільського.

Чисельність населення Балти на 1889 рік складала 30 тис., у 1894 році — 33 743, з яких євреї склали 78 % . За 1932-1933 роки кількість населення зменшилась і у 1935 році мешканців Балти було 21 384, а у 1942 році ще менше — 10 632 осіб.

Станом на 1942 рік чисельність румунів у Балтському повіті складала 18567 осіб, з яких 7139 проживали в моноетнічних молдавських селах, інші 11428 – у змішаних. У порівнянні з українцями, яких нараховувалось 234833 осіб, румунське населення складало 7,9 %. Однак в освітніх закладах повіту — в трьох ліцеях (381 учень) і семи гімназіях (599 учнів), в 158 початкових школах повіту (18727 учнів) навчання відбувалось румунською мовою (у Балтському повіті і 7 початкових школах). [8, с. 22-25].

Неабияка увага приділялась відродженню духовності. Це робилось для того, щоб показати відмінність румунської влади від радянської. В Балтському повіті на 1943р. діяло 78 церков і один монастир, а також 34 молитовних будинків. З 58 служителів культу, тільки 23 приїхали з Румунії, інші були місцевими. Натомість в Березівському повіті діяли лише 8 церков, які були відновлені румунською адміністрацією. [7, с. 392].

Не дивлячись на важке становище в місті, не зупинявся розвиток промисловості, сільського господарства та торгівлі в Балтському повіті. Зокрема можна переглянути аналіз стану приватного сектора та його частки в структурі економіки повітів. В Балтському повіті обсяги виробництва сільськогосподарської продукції відображено у статистичних даних за 1940-1943 роки. Вони дають можливість простежити динаміку виробництва за часів радянської і румунської влади. Так, обсяги площ, засіяних озимою і яровою пшеницею, зменшились з 61225 га до 17505 га, жита з 316171 га до 4719 га, ярового вівса з 6307 га до 4262 га. Натомість збільшились площі під кукурудзу з 16016 га до 69028 га, під озимий ячмінь з 13557 га до 30977 га, соняшник з 8927 га до 23361 га, просо з 2165 га до 21254 га, горох з 3743 га до 5146 га. Збільшились площі для вирощування цукрового буряка з 3900 га. До 9115 га, картоплі з 2168 га до 7018 га, овочевих культур з 206 га до 1612 га [2, арк. 12-13]. Розглядаючи промисловість повітів, треба сказати, що румунська адміністрація намагалася відновити заводи та фабрики. Це було визначено потребами армії. В Балтському повіті особлива увага приділялась відновленню цукрових заводів в Чечельнику та Бершаді. Також функціонували 4 спиртних заводи, один завод з виробництва пива, 25 олійно-переробних, 7 з виробництва вершкового масла, працював вин-завод та діяли 66 млинів. Окрім цього, діяли заводи з виробництва мила, меблів, тканин, тютюну та цегли [3, арк. 13].

Організова румунською владою система торгівлі (розгалужена мережа торговельних установ, пунктів побутового обслуговування на селення), основу якої складала продукція кооперативів. Аналізуючи статистичні данні, щодо використання земель повіту, видно що з 4023 кв. км на 63 % земель вирощували сільськогосподарську продукцію, на 13,5 % — ліс, на 10,5 % земель — фрукти, виноград. [6, с. 260-266].

Починаючи з другої половини 1930-х років. Розвиток тваринництва оцінюється позитивно, відзначається збільшення поголів'я домашніх тварин, чисельність якого у 1937 році досягла рівня 1914 року. Це стало наслідком реалізації урядових рішень, згідно з якими селянам дозволялось мати одну корову, свиню, 10 овець, 20 вуликів і домашню птицю.

Отже, Балтський повіт складає важливу частину джерельної бази економічної та етнічної історії часів Трансністрії (1941-1944рр.), що дає можливість порівняти стан життя Балтського повіту за радянського уряду та періоду румунської окупаційної політики в регіоні. Від самого початку геополітичне та стратегічне значення регіону змушувало німецьке командування потурбуватися про те, щоб Румунія отримала мандат лише на тимчасову адміністрацію та економічну експлуатацію Трансністрії. Та головною метою як німецької, так і румунської влади була колонізація українських територій.

Література

1. Буровский А.М. Великая Гражданская война 1939 - 1945 / А.М. Буровский. – М.: Яуза; Эксмо, 2009. – 387 с.
2. ДАО. - ф. Р 2361. - Оп. 1. - Спр. 38а.-12-13.арк.
3. ДАО.-ф. Р 2358. -Оп. 1. -Спр. 99.-13.арк.
4. Жуковський А. Українські землі під румунською окупацією в часи Другої світової війни: Північна Буковина, частина Бессарабії і Трансністрія /А. Жуковський. // Український історик. – 1987. - № 1. – С.83-96.
5. Калініченко В.В. Історія України. Частина III: 1917-2003 рр.: Підручник для історичних факультетів вищих навчальних закладів / В.В. Калініченко, І.К. Рибалка. – Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2004. – С. 342.
6. Кушнір В.Г. Румунські “монографії” як історико-етнографічне джерело / В.Г. Кушнір. //Записки історичного факультету. – Вип. 20. – Одеса: Астропринт, 2009. – С. 260 – 266.
7. Михайлуца М.І. Православна церква на Півдні України в роки Другої світової війни (1939 – 1945) / М.І. Михайлуца. – Одеса, 2008. – 392 с.
8. Моторна І.В. «Румунську монографії повітів» як джерело до вивчення історії Трансністрії (1941-1944рр) / І.В. Моторна. // Краєзнавство. - № 12. – 2016. – С. 22-25.
9. Новосолов О.В. Політика Румунії щодо українських земель у період диктатури І. Антонеску (1940–1944рр.) / О.В. Новосолов. – Івано-Франківськ, 2008. – 218 с.
10. Окупаційний режим в Україні - геноцид народу. // Режим доступу: <http://www.peremoga.gov.ua/index>.
11. Рекотов П.В. Органи управління на окупованій території України (1941 – 1944 рр.) / П.В. Рекотов // Український історичний журнал. – 1997. - № 3. – С. 90-101.

Концептуальні засади філософського бачення проблеми інформаційного суспільства

Карапетров В.В., Нарядько Г.Я.

Влияние СМИ на формирование панорамного мышления

Актуальность темы исследования обусловлена необходимостью социально-философского осмысления влияния средств массовой информации в развитии элементов панорамного мышления в обществе.

Человек обладает способностью «панорамно» мыслить, если он обладает живым и открытым умом, способен по-новому интерпретировать и применять знания, предвидит близкие и дальние последствия принимаемых решений, достойно преодолевает ситуации морального выбора и не теряет самообладания в экстремальных ситуациях. Важно отметить: такое мышление определенно имеет разные уровни развития, и потому его можно целенаправленно развивать.

Развитие панорамного мышления – это необходимая реакция личности на возрастание сложности современного мира. Формировать панорамное видение людей способны только панорамно подающие материалы СМИ.

Панорамное мышление – это разновидность экстенсивного показателя мышления (расширения мышления до целестного восприятия всего наблюдаемого мира)

Средства массовой информации как феномен социального бытия, отражающий исторический тип общественного устройства, определяются данным обществом, однако в периоды социально-политических трансформаций именно они начинают формировать и определять критерии общественного сознания и прогресса.

Главное влияние на общество масс-медиа через процесс. Основными этапами этого процесса является получение, отбор, комментирование и распространения сведений. От того, какую именно информацию, в какой форме и с какими комментариями получают субъекты, зависят их последующие действия.

В современной науке существует два подхода к проблеме возможностей СМИ: медиаориентированный и медиацентристский. Согласно первому подходу, человек рассматривается как активный и критический настроенный потребитель информации; СМИ не могут подчинять себе сознание человека, наоборот, человек приспособливает СМИ к своим потребностям.

Человек не просто механически перерабатывает полученную информацию, он отсеивает не нужную, индивидуально сортирует информацию по степени важности, сам устанавливает очередность восприятия. Массовая аудитория – это, прежде всего, индивиды и личность, а не пассивная масса для потребления духовной продукции.

Согласно данными современной психологической науки, в подсознании содержится от 70 до 99 процентов объема нашей памяти. Понятно, что в случае непосредственного информационного воздействия на подсознание человека невозможно говорить о сознательном выборе, свободе принятия решения. Приведем такой пример. При замерах электроэнцефалографии (ЭЭГ) выяснилось, что человеческий мозг может функционировать в различных состояниях: «альфа стадии» - связанной с состоянием дневной сонливости, транса (в этом состоянии уровень критического мышления резко снижается, что создает благоприятные условия для внушения), «бета-стадия», то есть стадии нормального (бодрствующего) состояния сознания, адекватно реагирующего на стимулы внешнего мира; «РЕМ-стадия» и «дельта-стадия» - состоянию, которое приходит только во время глубокого сна и в состоянии анестезии.

В процессе функционирования средств массовой информации осуществляется двусторонняя связь между коммуникатором и реципиентом (тем, кто воспринимает информацию), происходит своеобразное общение - не личное, а с помощью массовых форм связи. Понятно, что деятельность СМИ имеет важные общественно-политические последствия, поскольку характер массовой информации, адресованной аудитории, определяет в значительной степени его отношение к действительности и направление социальных акций.

В результате человечество, как прогнозировал У. Эко, разделится на тех, кто смотрит телевизор, и тех, кто с помощью персонального компьютера самостоятельно добывает и производит информацию. Однако вопрос здесь не только в интеллектуальных способностях, а скорее, в желании выбирать, которое в современном сложнейшем мире, совсем не обязательно должно возникать во всех случаях.

Литература

1. Брайант Дж. Основы воздействия СМИ / Дж. Брайант, С. Томпсон. – М., 2004. – 432 с.
2. Потятиник Б.В. Медіа: ключі до розуміння. Серія: Медіакритика / Б.В. Потятиник – Львів: ПАІС, 2004. – 312 с.
3. Тимохов О. В. Панорамне мислення у соціофілософському вимірі / О. В. Тимохов // Матеріали Всеукраїнської Інтернет-конференції молодих учених та студентів «Актуальні питання соціально-філософської думки». – Одеса: ПНПУ, 2014. – С. 16–18.
4. Третьяков В. Н. Криминальный диагноз: узкоумие / В. Н. Третьяков. // Столица. – 1995. – 20 янв.

Окорокова В.В.

Проблема майбутнього часу в утопії та її риси

Темпоральні аспекти утопічної думки займають одне з провідних місць в філософській науці, адже сучасні трансформаційні процеси, викликані потужним розвитком інформаційно-комунікативних технологій, неминуче зачіпають питання майбутнього як результату. Утопія в цьому плані виступаю однією з альтернатив зображення футуристичного майбутнього, заснованого на інтернет-технологіях, які охоплюють всі сфери людського буття. Більш того, означені процеси лише підсилюють значимість модусу майбутнього часу в утопії, його вираженість як центральної проблеми в сфері утопічного.

Досліджуючи дане питання Ю.Д. Смирнова, О.Л. Черткова, звертають увагу на те, що утопії «проти» простір і час, хронотоп звужується до розмірів індивідуального психічного стану. Простір і час тут стають суб'єктивними, суто індивідуальними «апріорними формами чуттєвості», реальних простору і часу не існує, вони є наперед детермінованими у свідомості [1, с. 169] В утопії час взагалі отримує своєрідний характер, його модули розглядаються з позиції бажань та марій самого утопіста, який має на меті зображення ідеального світу. Відтак, означені актуалізуючи засади даної проблематики спонукають до визначення основних рис майбутнього часу в утопічній сфері.

Насамперед доцільним буде виходити з тієї тези, що майбутнє в утопії отримує «вічний» характер. Виходячи з позиції розуміння часу як процесу породження послідуєчого стану попереднім, утопічне майбутнє виявляється одночасно з теперішнім, оскільки каузально вони один від одного не залежать. Від теперішнього воно відмінне не різним положенням на шкалі часу, а протилежним значенням на шкалі цінностей. Типовий для утопізму «зворотній» порядок часу, одностороннє захоплення ідеалом досконалості визначає відсутність глибокого інтересу до теперішнього, тобто до реального життя. Визнання автентичної цінності лише за абсолютним (абсолютне добро, абсолютна справедливість та інші атрибути ідеального суспільства) знецінюють все відносно, робить його недостойним існуванню. Цим пояснюється, на думку багатьох сучасних дослідників, утопічне нехтування життям, нелюбов до реальної живої людини, зневага до проблем повсякденного існування. Утопіст переймається не покращенням становища реальних людей, а втіленням ідеалу досконалого суспільства, він думає про подолання абсолютного зла та встановлення абсолютного добра.

Трансцендентність утопії є більш радикальною: це вихід за межі не тільки дійсного, а й можливого, яким воно представляється в перспективі логіки розвитку існуючого світу. Тимчасові каузальні зв'язки попереднього з наступним не мають для нього ніякого значення. Утопія – це ідеальне, досконале суспільство, влаштоване згідно людському розуму і волі, а не природний продукт історичного розвитку. Тому місце каузальної залежності займає ідеальна повинність. Причинність замінюється раціональністю. Майбутнє в утопії постає не як продовження цієї, а як його альтернатива [2, с. 72].

Власне кажучи, утопія по самому своєму задуму несумісна з цим, вона завжди — виклик існуючому. Ми бачимо, що як літературний твір утопія малює нам картину ідеального суспільства (або держави), існуючого в минулому або майбутньому, в іншому часі і просторі. Утопіст не проектує на майбутнє ніяких тенденцій, наявних у товаристві, а розриває зв'язок з ними, часто відверто протиставляючи свої погляди позиціям людей теперішнього і в окремих випадках минулого часу. Інакше кажучи, утопія тим стрімкіше проривається в майбутнє, чим з більшою силою відкидає минуле.

Література

1. Смирнова Ю.Д. Утопия как форма осуществления действительности человека / Ю.Д. Смирнова. // Ученые записки Казанского университета. – Том 154, кн. 1: Гуманитарные науки. – 2012. – С. 166 – 172.
2. Черткова Е.Л. Утопия как тип сознания / Е.Л. Черткова. // Общественные науки и современность. – 1993. – № 3. – С. 71 – 93.

Освіта в інформаційному суспільному просторі:

I. Реалії та перспективи розвитку

Деркач А.В.

Физическое и психическое здоровье как фактор адаптации личности в условиях информационного общества

Кардинальные социально-политические изменения привели к нарастанию кризисных явлений во всех сферах общественной жизни современной цивилизации. Общество переживает сейчас негативное воздействие экологического, экономического, политического и социального кризисов, которое сказывается на его сознании, настроении, системе ценностей, на физическом, нравственном и психическом здоровье каждого человека.

К сожалению, никакие усилия отдельных государств, международных организаций, рекомендации ученых, не дают реальных результатов по оптимизации взаимодействия человека со средой его обитания, по его адаптации к новым условиям существования информационного общества.

Интенсивное развитие автоматических систем управления, информационных технологий, интернет, привели к росту научно-технического прогресса, но обернулись серьезными трудностями в производственной сфере и жизни людей, не умеющих адаптироваться к новым реалиям жизни.

В обществе нарастает экономическое и социальное неравенство, нестабильность, происходит миграция больших масс населения, превратился в глобальную угрозу терроризм, усилились ксенофобия, межэтнические и межрелигиозные противоречия, возросло множество локальных военных конфликтов, что создает в мире обстановку всеобщей нетерпимости, вражды и страха.

В связи с ростом агрессии, стрессами, алкоголизма и наркомании в обществе увеличивается количество психических заболеваний. В последнее время наблюдается усиление виртуальной зависимости людей, особенно среди молодежи, а также снижение двигательной активности, пассивность, индивидуализм.

В 2015-16 годах, проводя исследование здоровья молодежи в Украине, эксперты ЮНИСЕФ выяснили, что компьютерная зависимость детей и подростков составляет около 80%. Все эти факторы ставят задачу адаптации личности к условиям жизни в информационном обществе, разработку методов, систем и механизмов ее формирования.

Анализ и разработка механизмов адаптации человека приобретает существенное значение и для системы обучения и воспитания, для которых физическое и психическое здоровье подрастающего поколения является первостепенной задачей.

Особенно важно это для Украины, в которой разрушены здравоохранение, государственная система физического воспитания и спорта, отсутствует комплекс

психологической помощи для всех категорий населения, что привело к резкому ухудшению здоровья населения.

Наиболее действенным средством сохранения здоровья и способности адаптироваться для человека остается сегодня физическое воспитание и спорт, которые учат человека увеличивать резервные возможности организма и использовать их в необходимых ситуациях.

В трудовой деятельности моряков требуется особая физическая и психологическая подготовка для максимально быстрой адаптации в экстремальных ситуациях, связанных с безопасностью жизни и здоровья людей.

В условиях ВУЗа, готовящего специалистов для морского флота, разработана и внедряется в практику особая профессионально-прикладная подготовка. Она включает в себя:

- овладение медицинскими знаниями и навыками оказания первой помощи;
- воспитание на занятиях спортом таких личностных качеств как физическая сила, выносливость, быстрота реакции, способность выдерживать перегрузки, умение преодолеть чувство страха и паники, коллективизм и взаимопомощь;
- разработка и внедрение в практику особой методики по физической и психологической подготовке к экстремальным ситуациям: умение плавать, выживать в холодной воде, приемы противостояния террористическим нападениям, навыки самообороны.

Разработка и внедрение такой системы обучения тем более важна, так как она формирует адаптационные резервы и способность максимально быстро действовать в экстремальной ситуации, тогда как в научной литературе и целом ряде практических рекомендаций более всего рассматриваются методы реабилитации личности после случившихся катастрофических ситуаций и аварий.

Сегодня становится очевидным, что физическое и психическое здоровье личности – это необходимое условие нормальной и активной жизни и деятельности, а также один из наиболее значимых факторов адаптации человека в динамично развивающемся информационном обществе.

Литература

1. Волович В.Г. Человек в экстремальных условиях природной среды / В.Г. Волович. – М.: Мысль, 2003. – 148 с.
2. Михайлик О.Г. Аксиология жизни. Опыт социально-философского исследования / О.Г. Михайлик, Т.Н. Поплавская. – Одесса, 2014. – 216 с.
3. Психология здоровья. – СПб.: Питер, 2008. – 607 с.
4. Юдин Б.Г. Здоровье человека как проблема гуманитарного знания / Б.Г. Юдин. – М.: ИФ РАН, 2001. – С.61-85.

Загройчук М.І., Яцій О.М.

Критерії оцінки системи виховання студентів

Система управління процесом виховання студентів її ефективність залежить від багатьох факторів. Теоретична розробка й практичне втілення ефективної системи управління виховним процесом у вищому педагогічному освітньому закладі потребує визначення критеріїв оцінки системи виховання.

Сучасні концепції управління в освіті ми зустрічаємо у Б. Гаєвського, В. Галузинського, М. Євтуха, О. Орлова, О. Камінського, О. Кудріна та ін.; засади виховної роботи розкрито у І. Беха, М. Гнатюка, А. Деркача, Д. Зюзіна, О. Чижа та ін.; теоретичні основи самовиховання у Л. Рувинського, І. Єлканова та ін.

Оновлення змісту, форм і методів виховної роботи потребує створити у вищому педагогічному навчальному закладі гуманістично орієнтоване виховне середовище; ідеологію вищого навчального закладу.

Управління в сучасних умовах повинно бути гнучким, необхідно розвивати інформаційні канали, НОП суб'єктів взаємодії, ініціативність кожного – це дозволить більш ефективно працювати в умовах створення виховного середовища.

Перспективними вважаються технологічний, системний та ціннісний підходи до управління процесом виховання студентів.

Соціокультурні зміни в Україні вимагають визначення сутності й змісту управління вихованням у вищому навчальному закладі в сучасних умовах.

Моделювання й реалізація моделі управління вихованням студентів вищого закладу освіти потребує критеріїв оцінки ефективності.

Управління завжди має системний характер і здійснюється певними суб'єктами, через відповідні структури вищого навчального закладу.

Перевірка ефективності системи управління вихованням студентів вищого навчального закладу допоможе в її удосконаленні.

Результати опитувань показали низький рівень готовності кураторів до виховної роботи, суб'єктів взаємодії, неузгодженість дій студентського самоврядування та адміністрації, нерозвиненість студентського самоуправління, відсутність ідеології вищого навчального закладу.

Нижче ми представимо таблицю з критеріями оцінки системи виховання.

Критерії оцінки системи виховання

Складники	Критерії оцінки
Мета та виховні завдання	Наявність чітко сформульованої мети та задач виховання на рівні університету, окремої групи. Створення виховного середовища.
Зміст	Відповідність запланованої й реалізованої виховної роботи сформульованим цілям виховання, ідеології вищого навчального закладу
Викладачі та куратори	- розуміння мети й завдань виховання серед учасників процесу виховання; - інформованість; - спрямованість викладачів (кураторів, деканів, керівників гуртків т.ін.) на виконання поставлених перед ними завдань; - володіння вихователями технологією організації виховної роботи в групі; якість охоплення студентів виховною діяльністю; - стимулювання самовиховання студентів; - участь студентів в плануванні; - рівень інформованості студентів;
Студенти	- позитивні зміни в духовних потребах, знаннях, поведінці й взаємовідносинах; - індивідуальна виховна робота з окремими вихованцями; - перехід студентів із об'єкта в суб'єкт виховання

Ідеологія вищого навчального закладу	Концепція виховання - ідеологія вищого навчального закладу. Конкретна програма виховної роботи. Затверджена всім колективом.
Засоби	- створення умов творчої самодіяльності студентів - відповідність матеріально-технічної бази ВНЗ меті та змісту виховної роботи; - адекватність технологій та методів виховання завданням виховання; - наявність сучасних форм виховної роботи, спрямованих на досягнення мети виховання; - тип стосунків викладачів і студентів

Результат: створення виховного середовища, високий рівень стосунків викладачів і студентів, об'єктивізація ідеології вищого навчального закладу, довіра, відповідальність, толерантність, взаємодопомога.

Література

1. Коробченко А. Виховна компонента у системі вищої освіти в Україні: сучасний стан і перспективи розвитку / А. Коробченко. // Педагогіка і психологія проф. освіти. – 2003. – № 2. – С. 145–153.
2. Плахтій В. Ціннісні орієнтації виховної роботи із студентською молоддю / В. Плахтій. // Вісн. Укр. Акад. держ. упр. при Президентові України. – 2001. – № 2, ч. 1. – С. 253–255.
3. Програма виховної роботи зі студентами Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. // Рідна шк. – 2001. – № 11. – С. 17–22.
4. Якса Н. В. Особливості організації виховного процесу в педагогічному вузі / Н. В. Якса. // Вісн. Житомир. держ. ун-ту імені І. Франка. – Житомир, 2005. – С. 124–127.

Курбанова Л.Ф., Савчук О.П.

Вплив інформаційних технологій на сучасну молодь

Сучасні засоби масової інформації – основне джерело формування особистості. У наш час активно розвиваються інформаційні технології, які з роком у рік втягують людину у свій світ. Ми помічаємо, як сучасна молодь залежить від соціальних мереж, комп'ютерних ігор, переглядів фільмів та ін.

Вважаємо, що залежність від комп'ютерних ігор завдає найбільш шкідливий вплив на психіку людини. З 1996 року в американській класифікації психічних розладів з'явився новий розділ – «Кібернетичні розлади», а деякі фахівці почали говорити про синдром Інтернет-залежності. Так звані «геймери», часто стають агресивними, роздратованими, з'являється соціофобія, мають масу комплексів, живуть у віртуальній реальності, намагаються самоствердитися у вигаданому світі. Це залежність, така ж, як алкоголь, куріння, наркотики. Відома гра «Hotel 626» сервери якої працювали лише вночі, доводила школярів до психічного розладу та смертей через приступи епілепсії, через що її і закрили [1].

Не останнє місце на вплив молоді займають і перегляди кіно та мультфільмів. В Японії, після перегляду мультфільму, створеного сектою Аум-Сенрікьо, біля 800 дітей потрапило до лікарень з приступом епілепсії [2, с.145]. Так звана «просунута еліта», яка володіє тонкими технологіями впливу на психіку населення, може примусити любити або ненавидіти, вмирати або виліковуватися. Це методи використання психотронної

зброї. Найефективніше такі технології впливають на людей з нестійкою психікою, нестійкими формами поведінки.

Серіаломани, які переглянули безліч серіалів, хочуть проявити себе як їх улюблені персонажі, і нажаль вони наслідують не тільки хороші якості.

Зараз важко уявити підлітка без пристроїв. Наші спостереження та опитування довели, що більшість молодих людей просто не може уявити своє життя без гаджетів, адже кожен активно веде своє життя у соціальних мережах.

Отже, можна сміливо заявити, що у XXI столітті: «Не людина керує технікою, а техніка – людиною». З цим необхідно боротись і починати потрібно з себе!

Література

1. Мягченко О. П. Безпека життєдіяльності людини та суспільства / О.П.Мягченко.: Навч. пос. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 384 с.

Савчук О.П., Скирда М.В.

Сучасні інформаційні технології – запорука безпеки життєдіяльності суспільства

Інформаційні технології зараз вирішують ключові питання у своєчасному захисті населення від раптових надзвичайних ситуацій різного характеру та сприяють їх ліквідації. Для цього створюють і підтримують велику та різноманітну систему попередження від НС, яка працює на великих територіях і займається збором, аналізом та передачею інформації про навколишній стан, про стан продуктів харчування, води тощо на предмет радіо-біологічного та хімічного зараження.

На нашу думку великі можливості відіграють аналітичні збірки, які дозволяють спрогнозувати та проінформувати населення щодо виникнення та класифікації небезпек, визначати межі їх розповсюдження, наслідки і в решті решт дають рекомендації населенню щодо засобів захисту від НС. Для ефективного управління ГО на об'єкті створюється система зв'язку, яка включає радіо і провідні засоби зв'язку, рухливі й сигнальні засоби, і що дуже важливо - в доступній формі для осіб з вадами зору та слуху. Інформація містить дані про суб'єкт, який її надає, та сферу діяльності, про природу можливого ризику під час аварій, включаючи вплив на людей та навколишнє природне середовище, про спосіб інформування населення у разі загрози або виникнення аварії та поведінку, якої слід дотримуватися населенню.

Існують сучасні засоби спостереження - світові супутникові угруповання, які ведуть зйомки понад 1,5 тисячі повенебезпечних ділянок з десятків космічних апаратів; більше 30 станцій для прийому космічної інформації за допомогою національних космічних засобів зйомки необхідної поверхні Землі, які можуть бути використані для ідентифікації тектонічних порушень та їх розвитку у часі [2].

Всебічне використання організаційної техніки, до якої належать: засоби добування інформації (промислова телевізійна установка, яка дозволяє вести спостереження за виробничою діяльністю в цехах, на складах, виробничих ділянках, прилади радіаційної та хімічної розвідки і т.д.); засоби обробки інформації та виробництва оперативних і інженерно-технічних розрахунків (клавішні обчислювальні машини, електронно-обчислювальні машини і т. д.); засоби документування і розмноження документів (диктофони, магнітофони, друкарські машинки, копіювальні (друковані) апарати,

креслярські прилади та пристрої), канцелярські приналежності, різні лінійки, шаблони, трафарети, набори типових записів, умовних знаків, а також типові форми [1, с.234].

Отже, інформаційні технології і в подальшому потрібно розвивати для передбачення НС, адже це найефективніший спосіб врятувати людей і майна від будь-якого лиха.

Література

1. Стеблюк М.І. Цивільна оборона та цивільний захист: Підручник / М.І. Стеблюк. – 3-те вид., стер. – К.: Знання, 2013. – 487 с.
2. Толубко В.Б. Інформаційна боротьба (концептуальні, теоретичні, технологічні аспекти): Монографія / В.Б. Толубко. – К.: НАОУ, 2003. – 315 с.

Савчук О. П., Чернобай К.С.

Історичні аспекти розвитку особистості в контексті глобальних інформаційних технологій

Не тільки життєдіяльність людини характеризує якісну визначеність суспільства, але й суспільство формує людину як істота мисляча, що володіє мовою і здатна до цілеспрямованої творчої діяльності.

При всіх якостях, які виділяють людину з тваринного світу, все ж людина залишається біологічною істотою, ланкою в ланцюзі розвитку живих організмів на Землі. І хоча людина походить від тварини і ніколи не звільниться повністю від властивостей, притаманних тварині, визначальним у її життєдіяльності є соціальне формування і функціонування, яке обумовлено включеністю людини у систему суспільних відносин.

Навіть біологічні особливості людини: прямоходіння, будова мозку, обрис особи, форма рук - результат змін, що відбуваються мільйони років під впливом колективної праці. На формування ціннісних установок і поведінку індивіда в суспільстві значно впливають конкретні події. Існування особистості неможливо поза соціальною діяльністю та спілкуванням. Тільки включаючись в процес історичної практики, індивід проявляє соціальну сутність, формує свої соціальні якості, виробляє ціннісні орієнтації.

Головна сфера становлення людини - її трудова діяльність. У сучасному цивілізованому суспільстві виховання набуває постійного характеру і здійснюється за допомогою діяльності низки соціальних інститутів: сім'ї, освіти, засобів масової інформації. «Техніка як вміння застосовувати знаряддя праці існує з тих пір, як існують люди...».

У стародавніх культурах, особливо у західній цивілізації, механічні засоби дозволяли полегшити діяльність людини. Проте ця техніка залишилась у тих рамках, які були порівнянні з можливостями людини, не виходили за межі її світогляду. Все змінилося з кінця XVIII століття. Саме тоді було здійснено стрибок, що охопив всю технічну сторону життя людини в цілому.

Розміщуючи економічний аспект розвитку людства, заслуговує уваги той факт, що характеризує кожен суспільну формацію через сутність господарської діяльності та обмежувальний фактор. Можна помітити, що перехід до нової суспільної формації виникає при зміні основи господарювання чи подолання обмежувального фактору.

XX століття – це час, коли людство вперше за всю свою історію може серйозно подумати про добробут всіх людей. Якщо це так, то це в основному завдячуючи еволюції універсальної електронної інформаційної системи, здатної пов'язати всіх людей.

Технологія пропонує нам набагато більші інформаційні та комунікаційні ресурси, ніж коли-небудь мало людство. Ці ресурси настільки великі, що стає очевидним те, що ми входимо в нову еру – еру інформаційного століття. Техніка не тільки наближує нас до пізнання, техніка відкриває перед нами новий світ та нові можливості існування в ньому. Але розвиток технічного прогресу призведе і до деяких труднощів у сфері зайнятості, адже використання нових технологій стане передумовою звільнення багатьох робочих місць та збільшення безробіття.

Слід зазначити, що ідеї інформаційного суспільства почалися ще з теорії постіндустріалізму, яка стимулювала інтерес дослідників окремим аспектам впливу науково-технічного прогресу на соціум, що призвело до появи широкого спектра концепцій, зокрема концепції інформаційного суспільства [1]. Істотні трансформації відбуваються у масовій свідомості. Найбільший вплив надають електронні ЗМІ й, передусім, Інтернет. Вибір інформаційних продуктів і рівень послуг сьогодні багатий як ніколи, і, завдяки інтерактивності, кожний формує власне інформаційне «оточення» на свій смак. Відбувається значна активізація використання інформаційно-комунікативних технологій у державних органах.

Інформатизація і комп'ютеризація вимагають від людей нових навичок, нових знань і нового мислення, покликаних забезпечити адаптацію до місцевих умов. Важливу роль грає розвиток сучасних наукомістких технологій, які тісно пов'язані з інформаційною індустрією.

У нашій країні сьогодні кожна п'ята дитина потерпає від одного психічного розладу, має поведінкові, когнітивні або емоційні проблеми, діагностується хронічний психічний розлад. Така ситуація відбувається на тлі прогресуючого впровадження технічних засобів: комп'ютерів, мережі Інтернет, мобільних телефонів, які стають невід'ємними компонентами життя та змінюють фізіологічні умови існування підлітків і можуть сприяти розвитку захворювань. Необхідним є проведення профілактичних заходів щодо попередження технологічних залежностей у підлітків в Україні. Вони повинні включати як широке інформування населення щодо ризиків неконтрольного використання комп'ютера, мережі Інтернет, мобільних телефонів, так і підготовку лікарів з психологічних особливостей підліткового віку та надання підліткам медико-соціальної допомоги.

Література

1. Мелюхин І.С. Концепція «інформаційного суспільства» та криза / І.С. Мелюхин. // Інформаційне суспільство. – Вип. 6. – К., 1998. – С. 20 - 22.

Ягузинська О.С., Яцій О.М.

Вища освіта України в умовах трансформації суспільства

Становлення національної системи вищої освіти України впродовж 1992 – 2016 рр., її розвиток пов'язаний із економічними, політичними, трансформаційними процесами, що відбувалися в ці роки у суспільстві. Серед концептуальних засад та основних напрямів модернізації вищої школи і національної освіти, оновлення її змісту визначимо

декілька проблем: це створення нової нормативно-правової бази, розробка та застосування сучасних інноваційних технологій, розкриття головних напрямків модернізації вищої освіти України в контексті створення європейського освітнього простору і Болонського процесу; організація кредитно-модульного навчання у ВНЗ України, інформаційно-програмне забезпечення.

Україна стала незалежною державою і орієнтується на європейські цінності. В Національній доктрині розвитку освіти, визначено її оновлення і забезпечення доступності здобуття якісної освіти протягом всього життя для всіх українців.

Серед ключових проблем актуальних на даний момент є :

1. Удосконалення нормативно-правової бази вищої школи у сучасній Україні [1; 2; 5;];
2. Проблема модернізації вищої освіти України в контексті створення європейського освітнього простору [1; 4; 8;];
3. Система безперервної освіти [4; 5];
4. Формування духовності майбутніх фахівців [7; 11; 19];
5. Вдосконалення виховної роботи у ВНЗ в сучасних умовах;
6. Науково-дослідна робота у вищій школі [6; 15; 18];
7. Вивчення досвіду зарубіжної вищої школи;
8. Удосконалення управління системою вищої освіти України в ринкових умовах [5; 9; 10].

Спільними зусиллями державних органів та науково-педагогічної громадськості вже в перші роки незалежності були визначені основні пріоритети в діяльності вищої школи на сучасному етапі розвитку країни. Це такі:

- вища школа повинна бути національною за змістом та формою;
- формування у студентів національних і загальнолюдських цінностей;
- демократизація вищої школи, її гуманізація та гуманітаризація;
- створення для громадян рівних можливостей для здобуття вищої освіти;
- адаптація вищої школи до роботи в умовах інформаційного суспільства та ринкової економіки;
- перехід до ступеневої системи навчання і створення умов для безперервної освіти фахівців;
- комп'ютеризація, впровадження у навчально-виховний процес сучасних педагогічних технологій;
- особистісна орієнтація вищої школи;
- постійне підвищення якості навчання, оновлення змісту освіти та форм організації навчального процесу; впровадження нових стандартів;
- удосконалення фінансування освіти;
- підвищення соціального статусу та професіоналізму працівників освіти, посилення їх державної та суспільної підтримки;
- інтеграція вітчизняної вищої освіти до європейського та світового освітнього простору.

Саме ці пріоритети були покладені в основу практичної діяльності вищої школи.

1. Андрущенко В.П. Модернізація вищої освіти в Україні: теоретико-методологічні засади / В. П. Андрущенко // *Теорія і практика упр. соці. системами: філос. психологія, педагогіка, соціол.* – 2001. – № 2.

II. Методика викладання

2. Астахова Е.В. Трансформація соціальних функцій вищого образования в современных условиях: Учеб. брошюра по социологич. образованию для магистров, аспирантов, преподавателей в ХГИ «НУА» / Е.В. Астахова. – Х., 1999. – 75 с.

3. Бондар В. Теорія і практика модульного навчання у вищих закладах освіти / В. Бондар. // *Освіта і упр.* – 1999. – № 1. – С. 3–9.

4. Євтух М.Б. Основні напрями реформування вищої освіти в Україні / М.Б. Євтух. // *Навчально-виховний процес у вузі і школі та шляхи його розвитку і удосконалення: Зб. пр. Міжнар. наук.-практ. конф., м. Рівне, 14–17 трав. 1999 р. / АПН України, Рівнен. економ.-гуманіт. ін-т та ін.* – Рівне, 1999. – Ч. 3. – С. 167–171.

5. Закон України "Про вищу освіту": Наук.-практ. коментар / За ред. В.Г. Кременя. – К., 2002. – 323 с.

6. Карпов В.І. Наукова діяльність студентів в сучасних умовах (результати соціологічного дослідження) / В.І. Карпов, К.С. Степанкевич. // *Наука та наукознавство.* – 1995. – № 3/4. – С. 79–85.

7. Коробченко А. Виховна компонента у системі вищої освіти в Україні: сучасний стан і перспективи розвитку / А. Коробченко. // *Педагогіка і психологія проф. освіти.* – 2003. – № 2. – С. 145–153.

8. Корсак К. Україна і європейський простір вищої освіти / К. Корсак. // *Директор шк.* – 2003. – Січ. (№ 20). – С. 6–7.

9. Кремень В. Василь Кремень: «Ми повинні створити педагогіку інформаційного суспільства»: На шляху до сучасного інформаційного суспільства / В. Кремень // *Освіта.* – 2006. – 13–20 груд. (№ 49/50). – С. 2.

10. Ніколаєнко С. Забезпечення якості вищої освіти – важлива умова інноваційного розвитку держави і суспільства (Матеріали до доповіді на підсумковій колегії МОН України / С. Ніколаєнко. // *Освіта України.* – 2007. – 27 лют. (№16/17). – С. 1–20.

11. Плахтій В. Ціннісні орієнтації виховної роботи із студентською молоддю / В. Плахтій // *Вісн. Укр. Акад. держ. упр. при Президентові України.* – 2001. – № 2, ч. 1. – С. 253–255.

12. Про Концепцію Національної програми інформатизації: Закон України від 2 лют. 1998 р. № 75/ 98-ВР. // *Офіц. вісн. України.* – 1998. – № 10. – Ст. 376.

13. Про освіту: Закон України № 1144-ХІІ від 4 черв. 1991 р. // *Відомості Верхов. Ради України.* – 1991. – № 34. – Ст. 452.

14. Про стан і перспективи розвитку вищої освіти в Україні: Інформація Кабінету Міністрів України. – К., 2004. – С. 14.

15. Проблеми сучасних освітніх технологій / М. К. Нечволод, Л. С. Шуригіна, М. М. Голоденко та ін. // *Управління якістю професійної освіти: Зб. наук. пр. / Укр. інж.-пед. акад.* – Донецьк, 2001. – С. 265–268.

16. Програма виховної роботи зі студентами Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. // *Рідна шк.* – 2001. – № 11. – С. 17–22.

17. Рейтинг вищих навчальних закладів: "Топ – 200 Україна" // *Дзеркало тижня.* – 2007. – 24 берез. (№ 11). – С. 15.

18. Хуторской А.В. Дидактическая эвристика. Теория и технология креативного обучения / А. В. Хуторской. – М.: Издво Моск. унта, 2003. – 415 с.

19. Якса Н. В. Особливості організації виховного процесу в педагогічному вузі / Н. В. Якса // *Вісн. Житомир. держ. ун-ту імені І. Франка.* – Житомир, 2005. – С. 124–127.

Аллаяров Д.Д., Зелёная И.А.

Лингвистические особенности английской кинокритики: интерактивный аспект

Актуальность исследования проблемы лингвистических особенностей англоязычной кинокритики обуславливается тем фактом, что жанру «рецензия» уделено значительное место в дидактическом отношении, в частности, в преподавании английского языка, что требует знаний об особенностях этого жанра, однако кинокритика как одна из тематических разновидностей рецензии изучена еще недостаточно.

Анализ последних исследований и публикаций показал, что проблеме изучения разных аспектов рецензии посвящены работы Д. Брежневой, Г. Гришечкиной, В. Чернявской, И. Шеиной и других.

Термин «рецензия» происходит от латинского слова «*recensio*», что буквально означает «рассмотрение».

Как утверждает И. Шеина, рецензия как жанр есть «информационно самодостаточное речевое сообщение с ясно оформленным целеполаганием и ориентированное по своему замыслу на своего адресата» [5, с. 229].

Г. Гришечкина поясняет, что в функциональном плане рецензия представляет собой ответную реплику интерпретатора в диалоге с другим автором. По мнению ученой, рецензия относится к оценочно-критическому типу текстов, поскольку доминирующей коммуникативной установкой этого жанра является оценочная деятельность [2].

Д. Брежнева считает, что рецензия выполняет функции репрезентации произведения искусства, его оценки и осмысления. Рецензию отличает особый словарь (прежде всего это оценочная лексика) и особые грамматические структуры, посредством которых актуализируется диалогическая природа этого жанра [1].

Основные функции рецензии – информирующая и оценочная – могут быть реализованы по-разному, так как ее композиция и пропорциональное соотношений частей вариативны. Рецензия характеризуется максимальным проявлением личностного начала, что ведет к использованию различных языковых единиц, посредством которых рецензент обнаруживает себя как субъект речи, эмоций, сознания, т.е. индивидуальная языковая личность.

Д. Брежнева [1] определяет кинокритику как тематическую разновидность жанра рецензии, представляющую собой критический отзыв на произведение искусства, где рецензент стремится проинформировать читателя о рецензируемом кинофильме, дать ему характеристику, оценить кинофильм, а также обосновать, разъяснить эти оценки, доказать их правомерность и таким образом воздействовать на мнение (поведение) читателя.

Тематическая разновидность жанра рецензии характеризуется следующими признаками: полифункциональностью (совмещением функций информации, оценки, воздействия, убеждения, анализа); аргументативностью (наличием обоснованности, объективности авторской оценки); эмоциональностью (допустимы субъективность, выражение личных вкусов и пристрастий рецензента); полиадресатностью (наличием

разных адресатов в зависимости от типа печатного издания); гибридностью (совмещением признаков аналитических и художественно-публицистических стилей).

Д. Брежнева выделяет следующие содержательные компоненты кинорецензии:

1. Компонент «Информация о кинофильме» имеет самое чёткое речевое воплощение. Это смысловая модель, содержащая ответ на вопросы «что? где? когда?» В начале кинорецензии мелким шрифтом (либо в сноске после заглавия рецензии) указывается имя режиссера и название фильма («что?»), место («где?») и дата выхода в прокат («когда?»).

2. Компонент «Определение места кинофильма в мире кино или в творчестве режиссера» занимает важное место в композиции кинорецензии. Но в любой позиции его значение велико: он определяет угол зрения рецензента.

3. Компонент «Анализ содержания и формы кинофильма» не предполагает обязательного анализа всех элементов содержания и формы. Как показало проведенное исследование, как правило, в центре внимания киноcritика стоят:

- определение режиссерского замысла и режиссерского отношения к сюжету;
- тематика и проблематика кинофильма;
- идейное содержание кинофильма;
- система образов;
- особенности сюжета и композиция кинофильма;
- роль пейзажей;
- речевая характеристика героев;
- особенности стиля.

4. Компонент «Характеристика и оценка кинофильма» предполагает описание фильма, раскрытие его сути, идейного содержания, художественной формы, стремление дать ему оценку, обосновать и разъяснить эту оценку.

5. Компонент «Представление кинорецензии читателю» представляет собой заключительный этап, когда рецензия попадает в руки адресату. Адресат в дискурсе кинорецензии играет очень важную роль. Адресант создает текст рецензии, ориентируясь на определенную целевую аудиторию, ведь чтобы воздействовать на адресата (одна из основных функций кинорецензии), необходимо знать его потребности, психологические особенности, систему нравственных и эстетических ценностей и, таким образом, адресовать рецензию целевому читателю [1].

Д. Брежнева выделяет следующие функционально-тематические блоки и их виды:

I. Введение

1) *введение-аннотация* (содержит общую характеристику анализируемого кинофильма и включает в себя цель исследования и краткую структуру);

2) *проблемно-постановочное введение* (дает общую характеристику кинофильма, отличается прагматической направленностью и субъективным характером анализа);

3) *контактоустанавливающее введение* (характеризуется большой степенью эмоциональности и экспрессивности, стремится завладеть вниманием потенциального читателя).

II. Основная часть

1) *Информационно-дескриптивный блок*, для которого характерно наличие сложных предложений, глубокий и всесторонний анализ кинофильма, философские размышления.

2) *Информационно-оценочный блок*, где реализуются две главные функции кинорецензии – информационная и оценочная.

3) *Аргументативно-оценочный блок*, где дается оценка кинофильма и приводятся доказательства оценки, которые сопровождаются обоснованием и суждениями рецензента.

III. Заключение обеспечивает подведение итогов обсуждения в рецензии, содержит модально-оценочные компоненты высказывания рецензента, апелляцию к читателю [1].

По-мнению Е. Сидорова, текст кинорецензии является не просто способом передачи информации реципиентам, а формой «социального взаимодействия людей, а через них и социальных групп» [3], что раскрывает понятие *интерактивности*, диалогичности речи.

Как показывают результаты исследования, языковыми маркерами диалогичности в тексте кинорецензии являются следующие средства:

1) синтаксические:

- *побудительные предложения;*

- *вопросительные предложения, включая риторические вопросы;*

2) морфологические средства:

- *местоимения в формах 1 и 2 лица единственного и множественного числа;*

3) лексические:

- *употребление разговорной лексики.*

Выводы. Таким образом, рецензия представляет собой коммуникативный продукт с определенной структурой и лингвостилистическим наполнением. Ведущей коммуникативной функцией рецензии выступают описание, аргументированное оценивание и убеждение.

Литература

1. Брежнева Д.Д. Жанрово-стилистические и когнитивные особенности кинорецензии как вида массово-информационного [Электронный ресурс] / Д.Д. Брежнева. – Режим доступа: <http://discollection.ru/article/brezhneva/8>

2. Гришечкина Г.Ю. Коммуникативный аспект научной рецензии / Г.Ю. Гришечкина. // Образование. Коммуникация. Ценности. (Проблемы, дискуссии, перспективы). – СПб.: Санкт-Петербургское философское общество, 2004. – С. 22-25.

3. Сидоров Е.В. Онтология дискурса / Е.В. Сидоров. – М.: Либроком, 2009. – 232 с.

4. Чернявская В.Е. Интертекстуальность как текстообразующая категория научной коммуникации: дис. док. филол. наук: 10.02.04. – СПб., 2000. – 422 с.

5. Шеина И.М. Лингвистические предпосылки успешности межкультурной коммуникации: монография / И.М. Шеина. – М.: Научная книга, 2009. – 296 с.

Бакорогло А.М., Зелена І.О.

Лінгвістичні особливості англомовної ділової електронної кореспонденції в контексті інтерактивної парадигми

Актуальність дослідження лінгвістичних особливостей англомовної ділової електронної кореспонденції зумовлюється, передусім, інтерактивними можливостями

електронної пошти, які дозволяють комунікантам спілкуватися в більш інтенсивному (інтерактивному) режимі, ніж за допомогою традиційних листів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчив, що проблема лінгвістичних особливостей жанру ділового англomовного електронного листування розглядається у роботах О. Биконі, Т. Каменєвої, Т. Крисанової, О. Фрезе та ін.

Т. Каменєва вважає, що діловий електронний лист є письмовим фаховим текстом офіційно-ділового стилю, який відтворює процес обміну комунікативними інтенціями із специфікою комунікативно-функціонального, структурно-композиційного, лінгвістичного та, обов'язково, електронного оформлення [2, с. 77].

За О. Фрезе, «письмове електронне ділове спілкування іноземною мовою» визначається як процес породження і розуміння іншомовних письмових текстів, що здійснюється за допомогою електронних засобів передачі інформації, тобто електронної пошти [5].

На думку Т. Крисанової, діловий лист, як і будь-який текст, являє собою єдність змісту і форми та може бути описаним як двостороння структура, яка складається з рівня інформації змісту та рівня форми. Ділові листи об'єднані певним загальним інтенційним змістом, вони наділені документальною силою, є семантично завершеними з особливими граматичною та комунікативною структурою. До комунікативних завдань, що вирішуються за допомогою ділового листа, належать: установлення партнерських стосунків, укладання угоди, створення атмосфери довіри та співробітництва між партнерами, підтвердження певних зобов'язань [2, с. 31].

Класифікація ділових електронних листів, що застосовуються при оволодінні письмовим електронним діловим спілкуванням, може бути здійснена (за О. Фрезе): за характером відносин між комунікантами (напівофіційні – semi-formal e-mails і офіційні – formal e-mails); за комунікативною функцією в процесі текстового спілкування (лист-інформація, лист-прохання, лист-вибачення, лист-запит, лист-пропозиція, лист-скарга, лист-замовлення); за функціональною ознакою (що вимагають обов'язкового листа-відповіді і не потребують обов'язкової відповіді).

О. Фрезе [5] виділяє наступні компоненти ділових електронних листів: інваріантні (заголовок, тему листа, дату, час його відправлення, вітання, завершальна фраза, підпис); варіативні, які будуть змінюватися в залежності від намірів пишуть. До варіативних компонентів належить основна частина.

Ділові електронні листи як комунікативний жанр електронної комунікації і письмового ділового спілкування мають ряд ознак. Серед екстралінгвістичних особливостей слід виділити:

1. Особливий тип інтерактивності.
2. Листування по електронній пошті часто відбувається у формі серії листів і відповідей на них, які утворюють єдиний комунікативний акт. У середині цієї серії діють деякі особливі правила, що забезпечують її зв'язність.
3. Відсутність поштової адреси (адреса електронної пошти вже автоматично вказано в листі).

4. Використання тільки певного виду шрифту (Times New Roman, Arial), 12-й кегль, чорний [5].

За Т. Каменєвою, композиційна модель тексту ділового електронного листа складає певну сукупність і послідовність зміни комунікативних завдань в його змістовій частині, об'єднаних функціонально домінантною метою для динамічного розвитку дискурсу. Мовні стандарти оформлення ділового електронного листа виявляються у вживанні нейтральних і стилістично забарвлених мовних одиниць; лексиці ділового листування; обмеженої кількості складнопідрядних речень; речень як з уточнюючої, так і з пояснювальною функцією; прямого порядку слів в реченні; дієприслівникових зворотів для вираження обставин; інверсії для додання змістових та емоційних відтінків; протиставних та єднальних сполучників; безособових, пасивних та особових конструкцій; підрядкових речень для вираження причино-наслідкових відношень [2].

Т. Крисанова, розглядаючи англomовну електронну ділову кореспонденцію зауважує, що речення набуває ускладнення через використання інфінітивних конструкцій (*we expect the goods to be loaded*), герундію (*when unpacking the goods*), дієприкметникових зворотів (*you having been most successful in selling other goods*), які є засобами мовної економії. Стилiстичною нормою ділової кореспонденції є стандартизація, яка фіксується лексико-фразеологічно та синтаксично [4, с. 33].

О. Биконя акцентує на тому, що зв'язність тексту ділового листа забезпечується вживанням формально-логічних зв'язок – слів та словосполучень, що допомагають встановити внутрішній смисловий зв'язок між думками у реченні чи між реченнями (*although, consequently*) [1].

Стилiстичною нормою ділової кореспонденції є стандартизація, адже відомо, що ділове мовлення характеризується подібністю мовленнєвих засобів та їх частотністю, а це спричиняє появу кліше та стандарту.

За О. Коновченко, для формулювання вступної та заключної частин тексту використовують стандартні мовні звороти. У першій частині можуть бути використані такі фрази: «*Ми пишемо, щоб довідатися про...*» (*We are writing to inquire about...*); «*Ми пишемо у зв'язку з...*» (*We are writing in connection on with...*).

Пропозиція може починатися такими словами: «*Ми хочемо повідомити...*» (*We would advise...*); «*Із задоволенням повідомляю, що...*» (*It is my pleasure...*); «*Маємо честь повідомити Вас, що...*» (*We bed to inform you that...*).

Прохання повідомити необхідну інформацію починається словами: «*Повідомте, будь ласка,...*» (*Could you please tell me...*); «*Будь ласка, повідомте...*» (*Please let me know if...*); «*Я був би радий довідатися...*» (*I should be glad to know if...*).

Лист-відповідь може починатися з таких фраз: «*Дякую Вам за лист від (дата)...*» (*Thank you for your letter of (date)...*); «*Ми одержали Вашого листа від (дата)...*» (*We have received your letter of (date)...*).

У діловому листуванні використовують такі вислови подяки: «*Пишу, щоб подякувати Вам за...*» (*I am writing to thank you very much indeed for...*); «*Дозвольте скористатися нагодою, щоб подякувати Вам...*» (*May I take this opportunity of thanking*

you for...); «Прийміть, будь ласка, мою щирю (глибоку) подяку за Вашу допомогу...» (Please, accept me sincere (deep) appreciation for your help...).

Вибачення може починатися такими словами: «*Ми повинні вибачитися за...» (We must apologise for...); «Ми вибачаємося за...» (We apologise for...); «Ми дуже засмучені через те, що...» (We are extremely sorry for...).* Текст листа поділяють на абзаци відповідно до наявних логічних компонентів [3].

Окремої уваги заслуговує вживання аббревіатур і скорочених слів, які відіграють важливу роль у діловому спілкуванні, адже слугують мовній економії: *a.a.r. (against all risks) – проти всіх ризиків; a.c. (account current) – поточний рахунок; advt. (advertisement) – об'ява, реклама; amt. (amount) – сума; chq (cheque) – чек* [4, с. 34].

Більшість назв країн, відповідно до Міжнародної організації з питань стандартизації (ISO), мають свої скорочення, які можуть використовуватись у листах. Наприклад: UA – Ukraine; US – The United States of America; GB – The United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland; CA – Canada; FR – France; IT – Italy; JP – Japan. [4, с. 34].

Висновки. Відтак, лінгвістичні особливості англomовної електронної ділової кореспонденції полягають у специфічному поєднанні ознак усного та писемного мовлення, адже для електронної комунікації характерні як спонтанність, діалогічність, контекстуалізація, спрощення засобів вираження, так і підготовленість, логічність, зв'язність, можливість редагування тексту, нормативність. В електронних листах спостерігається більш вільне варіювання синтаксичних і стилістичних норм в порівнянні з традиційним діловим листуванням.

Література

1. Биконя О.П. Лінгвістичні особливості ділового англomовного електронного писемного мовлення [Електронний ресурс] / О.П. Биконя. – Режим доступу: <http://scaspee.com/6/post/2013/01/37.html>

2. Каменєва Т.М. Лінгвістичні та екстралінгвістичні характеристики текстів електронних листів / Тетяна Миколаївна Каменєва. // Теоретичні питання культури, освіти та виховання : Зб. наук. праць. – Київ, 2006. – Вип. 31. – С. 76-81.

3. Коновченко О.В. Міжнародне листування : навч. посіб. / О.В. Коновченко. – Х. : Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського «ХАІ», 2012. – 98 с.

4. Крисанова Т.А. Лексико-граматичні особливості англійського та українського ділового листа : компаративний аспект / Т.А. Крисанова. // Науковий вісник Волинського національного університету імені Л. Українки. – 2009. - № 17. – Філологічні науки: Мовознавство. – С. 31 – 34.

5. Фрезе О.В. Формирование иноязычной коммуникативной компетенции студентов неязыкового вуза в письменном электронном деловом общении (английский язык, дополнительное языковое образование) [Електронний ресурс] / О.В. Фрезе. – Режим доступу: http://science.uspu.ru/i/inst/diser/dis_d05_73a.pdf

Васілаке Н.П., Зелена І.О.

Особливості навчання анотуванню іншомовного тексту в інтерактивному руслі

Актуальність проблеми з навчання анотуванню англomовного тексту зумовлюється нагальною потребою володіти навичками та вміннями написання анотації англійською мовою, адже її коректне оформлення є одним із провідних завдань у

процесі роботи з іншомовним текстом зі спеціальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчив, що проблема навчання анутованню англomовного тексту розглядається у роботах Л. Байдак, Е. Васильєвої, Г. Гребінник, Г. Дідович, Є. Єгорової, Е. Шкурко, Г. Комової та ін.

Анотація представляє собою гранично стислий виклад змісту первинного документа, що дає загальне уявлення щодо його тематики. Анотація не може замінити оригінал і її призначення полягає в тому, щоб дати можливість фахівцеві скласти думку про доцільність більш детального ознайомлення з даним матеріалом [4].

За Є. Шкурко, сутність та призначення анотації полягає в тому, що вона дає стислу характеристику самого джерела інформації й висвітлює питання, які розглядаються у первинному документі. Анотація не розкриває зміст документа, в ній не наводяться конкретні дані, характеристики, методики тощо, вона дає лише найзагальніше уявлення про зміст першоджерела, тож її досить влучно характеризують як «рекламу наукової роботи» [5, с. 37].

Процес написання анотації складається з трьох основних етапів: підготовчий, аналітичний і синтетичний. Підготовчий етап пов'язаний із загальним аналізом оригінального тексту і його інформативності. На даному етапі здійснюється пошук конкретної спеціальної інформації, вираженої в цифрах, малюнках, датах, таблицях. Другий аналітичний етап передбачає читання з докладним аналізом важких і незрозумілих місць в тексті, повне і точне розуміння іноземного тексту. На третьому етапі відбувається оформлення витягнутої, стислої інформації у вторинний текст і, отже, метою даного етапу є практичне використання змісту читаного тексту.

Вимоги до складання анотації :

1. Лаконічність, тобто простота і ясність мови тексту анотації, яка, виражається у використанні простих речень і простих тимчасових форм в активі і пасиві, у відсутності модальних дієслів і їх еквівалентів, в заміні складних синтаксичних конструкцій простими.

2. Логічна структура анотації виражається в чіткому діленні її тексту на дві або три складові частини.

3. Відповідність форм анотації, тобто в тексті анотації обов'язково вводяться безособові конструкції і окремі слова (наприклад, дієслова висловлювання: повідомляється про ..., детально описується ..., коротко розглядається ... тощо), за допомогою яких відбувається введення і опис тексту оригіналу.

5. Точність при перекладі заголовка оригіналу, окремих формулювань і визначень.

6. Використання загальноприйнятих скорочень, слів.

7. Єдність термінів і позначень [4].

Англійській науковій мові притаманні конструкції з присудком в пасивному стані з прямим порядком слів (підмет стоїть перед присудком). Вживання форм теперішнього часу Present Simple та Present Perfect на позначення завершеності дії в значній мірі притаманно науковому стилю анотації. Форми минулого часу Past Simple використовуються при описі виконаної роботи. Типовим є використання наступних конструкцій: *The project consists of an introduction, ... chapters, conclusions....The paper*

deals with... It (the article) gives a detailed analysis ofThis paper proposes a new approach to.....The objective of this paper isThe present paper concentrates on analyzing.

Мовні засоби, типові для введення теми в англійській мові: 1) речення з присудком у пасивному стані (A series of standard programs has been considered); 2) речення з присудком у активному стані при підметі, вираженому іменниками *paper, article, study, investigation, survey, experiment, theory, hypothesis* і т.п. (The paper considers some problems concerning ...); 3) речення із присудком у активному стані при підметі, вираженому іменником *the author/authors* (менш типово) або особовим займенником 1-ї особи множини “*we*” при написанні анотації на свою роботу (The authors/we have considered a series of standard programs) [3].

В анотаціях інфінітив найчастіше зустрічається у функції підмета або присудка. Абстрактні іменники, такі як *opportunity (of), idea (of), habit (of), hope (of)* вживаються у герундіальних конструкціях [2, с.288].

Лексичні засоби: дієслова зі значенням дослідження: (*study, investigate, examine, analyze*) ; дієслова зі значенням опису: (*describe, outline, discuss, show*); дієслова зі значенням одержання: (*obtain, determine, find, establish, estimate, evaluate*); дієслова зі значенням створення і виконання: (*develop, design, create, carry out, make, perform*) [3].

За Е. Васильєвою, до лексичних навичок належать: навички розрізняти академічні (формальні) і неакадемічні (неформальні) лексичні одиниці; вживати загальнонаукову, термінологічну та тематичну лексику; вживати вставні слова/звороти, кліше; вживати засоби міжабзацного зв'язку (перехідні слова, речення, абзац) [2, с. 290].

Для характеристики описуваної роботи використовуються такі слова і словосполучення: (*accurately, carefully, thoroughly, in comprehensively, preliminarily*). Для позначення мети дослідження вживаються такі слова і вирази: *aim, object, purpose, task* – мета, призначення, завдання; *main, chief, primary, principal* – головний.

Заключні речення анотацій вводяться такими словами і словосполученнями: *conclude* – робити висновок; *make/draw/reach a conclusion, come to a conclusion that...* – робити висновок відносно...; *as a result, consequently, therefore, thus* – таким чином, отже, в результаті [3].

План складання анотації (за Л. Байдак): 1) бібліографічний опис матеріалу (автор, назва, вихідні дані): *The text/article is headlined ...; The text is entitled ...; The author of the text is ...; The text is written by ...*; 2) тема статті: *The text deals with ...; The text is devoted to ...; The text is about ...*; 3) максимально стисла характеристика матеріалу (основна думка чи думки): *The author emphasizes the idea of ...; Attention is drawn to the fact ...; In the opinion of the author it is...;* 4) висновки автора: *The author comes to the conclusion that ...; The author concludes by saying that ...* [1, с.4].

Відтак, в процесі навчання анотації рекомендується виконувати ряд інтерактивних завдань і вправ, наприклад: проаналізуйте текст анотації, виділіть в ньому присудок, звернувши увагу на форму дієслова; прочитайте текст, замінивши підкреслені слова характерними для текстів анотації: *To analyse, to compare, to consider*; почніть пропозицію однієї з фраз, характерних для текстів анотації: *the article describes,*

the paper shows, the publication deals with; прочитайте текст, розбийте його на логічні частини, озаглавьте їх; прочитайте текст, дайте відповідь на питання «Про що цей текст? Запишіть свою відповідь в двох реченнях, використовуючи кліше; прочитайте текст і дайте відповідь на наступні питання: яка мета та призначення чення тексту? Як ви оцінюєте зміст і висновки в тексті? Як ви оцінюєте новизну тексту, його важливість, гідність. Запишіть відповіді в двох-трьох реченнях; складіть анотацію даної статті, порівняйте свій варіант з авторським [1, с.5].

За Л. Байдак [1, с.3], навчання студентів вишів анотуванню іншомовних фахових текстів є важливим аспектом у навчанні іноземній мові. Це один із ефективних методів роботи з професійно-орієнтованою літературою, адже не лише сприяє значному підвищенню знань студентів, а й розвиває навички самостійної роботи з іншомовним джерелом. Створюючи вторинний текст, студенти набувають умінь пошуку, обробки та компресії інформації.

Висновки. Відтак, анотування є необхідним складником процесу навчання іноземної мови в інтерактивному руслі, оскільки сприяє формуванню навичок та вмінь складання зв'язного усного/письмового тексту. При написанні анотацій бажано використовувати прості речення, що містять пасивні конструкції, однорідні присудки, дієприкметникові звороти, безособові речення.

Література

1. Байдак Л.І. Анотування та реферування як ефективні прийоми роботи з іншомовною фаховою літературою / Л.І. Байдак // Strategiczne pytania światowej nauki. – Volume 13. Filologiczne nauki. – Przemysł : Nauka i studia, 2015. – С. 3-5.

2. Васильєва Е.В. Навички та вміння, необхідні для реалізації академічного письма / Е.В. Васильєва. // Мова. Культура. Бізнес. – К.: Правові джерела, 2003. – Вип.1. – С. 287 - 293.

3. Гребінник Г.Ю. Анотування та реферування англійською мовою загальнонаукової та фахової літератури: Навч. посіб./ Г.Ю. Гребінник, Г.І. Дідович, Г.В. Комова.– Х.: НТУ “ХПІ”, 2010. – 192 с.

4. Егорова Е. К., Калинина С. И. Основы аннотирования и реферирования английского текста. Методические рекомендации для преподавателей и студентов. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: : http://kalininasi.narod.ru/download/Osnovy_referirovaniya.pdf

5. Шкурко Е.В. Обучение аннотированию текстов на иностранном языке / Е. В. Шкурко [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://lingvodnu.com.ua/arxiv-nomeriv/lingvistika-lingvokulturologiya-2011/obuchenie-annotirovaniyu-tekstov-na-inostrannom-yazyke/>

2. Павленко А.Р. Компьютер, мобильный... и здоровье. Решение проблемы / А.Р. Павленко. – К.: Основа, 20017. – 250с.

Леснік О.С., Наку А.Ю., Радюшина С.О.

Актуалізація проблеми збагачення диригентського жесту відповідно сучасним новаціям хорового письма

Особливості диригентсько-хорової підготовки майбутніх учителів музики сьогодні пов'язані з орієнтацією на виховання фахівця високого рівня, який володіє необхідними теоретико-методичними знаннями, практичними уміннями роботи з хором, мобільністю та гнучкістю у мінливих обставинах, налаштованістю на самореалізацію та креативний підхід в роботі з хоровим колективом. Крім загальних вимог, що виникли у відповідь на

вимоги сьогодення до підготовки майбутнього вчителя музики, існують такі, що пов'язані з новаціями, що відбуваються у хоровому мистецтві.

Аналіз наукової та нотної літератури, хорової творчості різноманітних вітчизняних та зарубіжних колективів свідчить про те, що, в першу чергу, новаціям піддається «хорове письмо» (новизна музичної мови, хорової фактури, оригінальність художніх ефектів, індивідуальність композиторських позначок, спрямованих на підвищену експресивність виконання). В роботах з хорознавства (зокрема, А. Єгорова, В. Живова, П. Левандо та ін.) хорове письмо розглядається як система специфічних для хорової музики технічних прийомів, якими користуються композитори для передачі певного художнього образу.

Нові прийоми хорового письма вимагають відповідної специфічності хорового звучання, впровадження нового типу інтонування, розташування хорового колективу, застосування ритмічно-просторових рухів та театралізації, що в свою чергу, вносить корективи до змісту диригентсько-хорової підготовки майбутніх учителів музики, ставить нові задачі перед викладачами та студентами в класі диригування та хоровому класі.

Різноманітні питання диригентсько-хорової підготовки, диригентської майстерності висвітлено в роботах корифеїв хорового мистецтва: К. Пігорова, К. Птиці, Г. Дмитревського, Б. Краснощокі та багато ін.. Особливості сучасного хорового співу, методику роботи над хоровими творами в яких використовуються полігармонія, кластери, специфічність хорового інтонування розглянуто у дослідженнях Є. Бондар, О. Віла-Боцмана, О. Бенч-Шокало, Л. Бутенка, В. Живова, А. Лащенко, В. Москаленка, Ю. Мостової та ін. [1; 2] Проблеми театралізації та хорового театру розглянуто в роботах Н. Калашникової, Т. Овчинникової, А. Редько, Г. Супруненко, Н. Кирєвої.

Виконання сучасних хорових творів (кінець ХХ, початок ХХІ століття) вимагає від диригента володіння оновленим диригентським жестом, збагаченим індивідуальним відчуттям та не обмеженим певними рамками, заснованим на особистому осмисленні та інтерпретуванні новітніх параметрів нотного тексту, виявленні його художньо-сміслового значення.

У даних умовах ще більшого значення ніж у виконанні академічних хорових творів набуває виразність та експресія диригентського жесту. Під виразністю розуміється зовнішня ознака внутрішнього переживання, під експресією сила вираження. Аналіз робіт М. Бахтіна, О. Сокола, М. Севериної підтверджує думку, що експресія музичного висловлювання завжди в більшому чи меншому ступені відповідає якості та силі внутрішнього переживання, безпосередньо пов'язана з характером артистичного втілення «особистісного смислу», має якісний художній вплив на слухача та відображається у сприйнятті [1].

Введення елементів театралізації у хорове виконавство ставить ряд складних завдань перед диригентом. Диригент, крім хормейстерських функцій набуває нових пов'язаних з режисерсько-постановочною роботою. Т. Овчинникова виокремлює дві фази режисерського втілення у хоровому театрі: хормейстерсько-режисерську та режисерсько-постановочну. Перша містить класичну роботу над хоровим твором, а друга

починається тоді, коли вивчено нотний текст (адже в ім'я сценічної свободи твори співаються напам'ять) та вибудовано певну постановочну концепцію твору [3, с. 16]. Диригенту-режисеру слід знайти такі умови органічного існування співаків на сцені, щоб акторська гра не знижувала якість вокального виконавства, адже нетрадиційне розташування та поведінка артистів і так вносить додаткові труднощі у досягнення звукового балансу. Досягти злагодженості виконання дозволяє єдине відчуття хором пульсації темпоритму, динаміки, штрихів, а також уміння хористів чути один одного [4].

Таким чином, диригентсько-хорова підготовка майбутніх учителів сьогодні має здійснюватися з урахуванням всіх мистецьких реалій, що передбачає включення сучасних творів до репертуару хору та програми з диригування, удосконалення аналітичних здібностей студентів, виховання пошуково-дослідницьких умінь, як теоретичного плану, так і диригентсько-практичного.

Література

1. Бондар Є.М. Надекспресивне інтонування в контексті сучасної хорової творчості: автореферат дис... канд. мистецтвознавства: 17.00.03 / Є.М. Бондар. – Одеса: Одеська держ. музична академія імені А.В.Нежданової, 2005. – 16 с.

2. Віла-Боцман О.П. Засвоєння сучасної музичної мови в процесі роботи з навчальним хором педагогічного університету / О.П. Віла-Боцман. // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. – Вип. 34. - 2010. – С. 10 – 18.

3. Овчинникова Т.К. Хоровий театр в современной отечественной музыкальной культуре: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. искусствоведения спец. 17.00.02 «Музыкальное искусство» / Т. К. Овчинникова. – Ростов-на-Дону: Ростовская государственная консерватория (академия) имени С.В. Рахманинова. – 2009. – 17 с.

4. Диссертации по гуманитарным наукам - <http://cheloveknauka.com/horovoy-teatr-v-sovremennoy-otechestvennoy-muzykalnoy-kulture#ixzz4OmVE6ZHF>, 2009. – 29 с.

5. Станіславська К. Хоровий театр як нова мистецько-видовищна форма / К.Станіславська [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.rusnauka.com/8_DN_2011/MusicaAndLife/5_82154.doc.htm

Майковський М.М., Яновська Л.Г.

Професійна усталеність викладача вищої школи

У формуванні особистості майбутнього фахівця, його світогляду, професійних якостей провідну роль відіграє викладач вищого навчального закладу. Вплив викладача ВНЗ, звичайно, відрізняється від впливу шкільного вчителя, оскільки характер стосунків між викладачами та студентами у вищому навчальному закладі значно змінюється під час навчання. Студент I курсу — це вчорашній школяр, який інколи ще остаточно не усвідомлює, для чого він прийшов навчатися у вищий навчальний заклад, студент IV—V курсу — це молодший колега, який незабаром прийде на виробництво чи буде займатися науковою діяльністю. Згідно з Національною доктриною освіти система "викладач — студент", що діє у вищому навчальному закладі, спрямована на формування особистості висококваліфікованого спеціаліста, громадянина, патріота. Дослідження багатьох педагогів і психологів (Н.Ф. Левітов, О.М. Матюшкін, Б.М. Теплов, В.П. Давидов, В.Н. Струманський та ін.) підкреслюють зв'язок процесу формування особистості з тим

впливом, який справляє викладач на розум і почуття вихованців. Викладач вищої школи має бути як висококваліфікованим ученим, фахівцем, науковцем, так і вихователем.

Мета статті – дослідити особливості професійної усталеності викладача вищої школи. Будь-яка педагогічна діяльність є емоційно напруженою. Умови такої діяльності у вищій школі мають специфіку, пов'язану з необхідністю читання лекцій для студентів, проведення практичних занять, керівництва самостійною та науково-дослідною діяльністю тощо [1, с. 28]. Так, читання лекцій перед великою аудиторією пов'язане з умінням не тільки ознайомлювати студентів з даними конкретної науки, а й робити їх доступними (не впадаючи до популяризації), цікавими, методично виваженими, крім того, необхідно керувати увагою студентів, активізувати їх мислення, швидко реагувати на атмосферу в аудиторії, влучно відповідати на поставленні запитання та зауваження тощо. Отже, викладацька діяльність здійснюється в умовах як розумового, так і емоційного напруження.

Викладач вищої школи одночасно має займатися науковою роботою, яка також пов'язана з розумовою й емоційною напруженістю. В умовах такої діяльності викладачі зазнають істотних труднощів, пов'язаних з умінням швидко орієнтуватися у змінених умовах, знаходити оптимальні рішення у нештатних ситуаціях і зберігати при цьому витримку і самовладання, тобто мати певний рівень розвитку професійної усталеності в педагогічній діяльності. На відміну від учителя школи, викладачі вищих навчальних закладів не проходять спеціальної педагогічної підготовки, що несприятливо впливає на процес зростання їхньої педагогічної майстерності [1, с. 64].

Професійна усталеність викладача — синтез властивостей і якостей його особистості, що дає можливість у межах здійснення своєї професійної діяльності протягом тривалого часу виконувати її впевнено, самостійно, без емоційного напруження в різних, часто непередбачених умовах, з мінімальними помилками.

Професійна усталеність у педагогічній діяльності не є природженою. Вона формується поступово і рівень її можна змінити за допомогою свідомої, цілеспрямованої роботи, яка враховує індивідуальні особливості, зокрема її педагогічні здібності [4, с. 127].

Структура професійної усталеності викладача вищої школи дещо відрізняється від структури професійної усталеності вчителя, хоча сукупність головних взаємопов'язаних компонентів залишається інваріантною. Це такі компоненти.

1. Мотиваційний компонент: наявність мотивації на досягнення успіху; упевненість у собі як викладачеві; задоволення діяльністю.

2. Емоційний компонент: відсутність емоційного напруження, страху перед аудиторією; уміння регулювати свої емоційні стани; наявність вольових якостей.

3. Особистісний компонент: методологічна рефлексія; швидкість реакції на поведінку аудиторії й окремих студентів; нормальна втомлюваність.

4. Професійно-педагогічний компонент: уміння приймати педагогічно доцільне рішення у нестандартних ситуаціях; знання та вміння викладача (професійні, психолого-педагогічні, загальні); стійка потреба у самоосвіті, самопізнанні.

Формування якостей професійної усталеності у майбутніх викладачів вищої школи дає можливість молодим спеціалістам більш впевненіше себе почувати під час виконання своїх професійних обов'язків.

Висновки. Таким чином, професійна усталеність викладача вищої школи відіграє значну роль у роботі викладача. Професійна усталеність складається з багатьох компонентів, які в сукупності дозволяють викладачу здійснювати успішну викладацьку і педагогічну діяльність.

Література

1. Навчальний процес у вищій педагогічній школі / За ред. О.Г. Мороза. – К.: НПУ, 2001. – 337 с.
2. Матушанский Г.У. Основные характеристики психолого-педагогической подготовки и переподготовки преподавателя высшей школы на современном этапе / Г.У. Матушанский, Ю.В. Цвенгер. // Психологическая наука и образование. – 2001. - № 2 – С. 27 – 31.
3. Вершловский С.Г. Общее образование взрослых: стимулы и мотивы / С.Г. Вершловский. – М.: Педагогика, 1987 – 184 с.
4. Никитин А.В. Квалификационные характеристики специалистов с высшим образованием / А.В. Никитин, Л.И. Романкова. – М.: Педагогика, 1981. – 198 с.
5. Скок Г.Б., Горлов Б.Б. Психолого-педагогические аспекты оценки деятельности преподавателей / Г.Б. Скок, Б.Б. Горлов. – Новосибирск: Новосиб. электротехн. ин-т, 1992. – 102с.
6. Смирнова Е.Э. Пути формирования модели специалиста с высшим образованием / Е.Э. Смирнова. – Л.: Изд-во Ленинградского ун-та, 1977. – 140 с.

Сулима В.А., Яновська Л.Г.

Проблемна лекція як найоптимальніша форма навчання у вищій школі

Теоретична підготовка студентів у вищому навчальному закладі здійснюється на лекціях, семінарських заняттях, під час самостійної роботи тощо. При цьому, основною формою теоретичного навчання є академічна лекція, яку визначають як логічний, системно-послідовний, обмежений рамками часу усний виклад певної частини теоретичних основ галузі науки в аудиторії сталого типу слухачів.

Аналіз вітчизняної та зарубіжної наукової літератури підтверджує, що для теоретичної підготовки студентів найкращою та результативною формою навчання є лекція проблемного характеру. Різним аспектам дослідження проблемного навчання присвячені праці багатьох вчених: Г. Богомазова, М. Гарунова, В. Загвязинського, Т. Кудрявцева, П. Лузана, В. Манько, М. Махмутова та ін.

Серед педагогів на всіх етапах розвитку вітчизняної вищої освіти мали місце суперечності щодо доцільності застосування лекцій при підготовці фахівців вищої кваліфікації. Зокрема, наприкінці ХІХ ст., називалися такі недоліки цієї організаційної форми: не розвиває пізнавальних здібностей студентів, самостійності мислення; привчає до пасивного, некритичного сприйняття інформації; не дає можливості обдумувати і засвоювати потік інформації; засвоєння знань відбувається репродуктивним способом, що є недоцільним тощо [2, с.106–111]. Видатний український педагог Г. Вашенко також називає лекцію пасивним методом, так як: вона не розвиває самостійної критичної думки; слово на різних вікових етапах розвитку особистості не завжди є основним засобом засвоєння знань, словесні фрази різними людьми сприймаються по-різному;

сприяє розвитку “шкідливого типу вербального мислення”–людина мислить завченими словами та мислення набуває невиразного характеру [1, с. 192-193]. З іншого боку, стверджує Г. Ващенко, якщо лектор крім знань ще й володіє словом, то він викликає у студентів інтерес до науки, бажання працювати. На сьогодні також немає єдиного бачення вченими доцільності використання лекції у навчальному процесі вищої школи. Так, Д. Чернілевський стверджує, що лекція не дає можливості враховувати індивідуальні відмінності студентів у сприйманні навчальної інформації, тут відсутній зворотній зв’язок, домінує словесно-слухова форма передавання знань. Однак, визначає її як найефективнішу загальноаудиторну форму навчання серед інших форм навчання студентів у вищій школі” [6, с. 140]. Т. Нельга та О.Бульвінська підкреслюють, що ні одна із сучасних організаційних форм навчання не може замінити академічну лекцію та називають такі її позитивні сторони: – за одну лекцію студент може отримати таку кількість інформації, на яку йому треба витратити до одного місяця самостійної наукової роботи; Найважчі, найскладніші поняття з галузі науки кожен студент може зрозуміти за допомогою лекції, в той час, коли в самостійному опрацюванні не всі студенти здатні на це; – живе слово викладача гуртує студентів у навчальній праці, вони можуть оволодівати знаннями у певному емоційному піднесенні, що робить їх працю не тільки організованішою, але й продуктивнішою; – сумісна робота лектора і студентів створює загальне поле напруження, яке підсилює навчально-пізнавальну активність особисто кожного студента і надає інтелектуального піднесення лектору, надихає його на творчу імпровізацію викладання, – тобто відбувається взаємне емоційне стимулювання студентів і лектора; - лекція спричиняє глибокі виховні впливи на слухачів як змістом навчальної інформації, так і через особистісні якості викладача, перш за все, його наукову ерудицію і педагогічні уміння та навички [5, с.187].

Результати аналізу вітчизняної та зарубіжної педагогічної і методичної літератури підтверджують, що для теоретичної підготовки студентів найкращою та результативною формою навчання є лекція проблемного характеру.

Метою нашої статті стало питання дослідження особливості проблемної лекції у вищій школі.

Проблемні лекції признані вченими як засіб, що забезпечує високий розумовий розвиток, стимулює самостійне мислення студентів, розвиває пізнавально-професійні інтереси, потреби. Вони сприяють розвитку глибокої внутрішньої мотивації навчання та освоєння обраної професії, що проявляється в позитивному ставленні до процесу пізнання, пошукової діяльності та формують інтерес до своєї майбутньої професії. У педагогічній та методичній літературі по-різному тлумачиться сутність проблемних лекцій. Частина авторів вважає, що більшою чи меншою мірою проблемно читаються всі лекції, так як у кожній із них розкривається зміст певної наукової проблеми. Інші до проблемних лекцій відносять ті, в яких наявна постановка ще не вирішених наукових проблем, висуваються різноманітні гіпотези, створюються можливі шляхи їх вирішення. Інші дослідники стверджують, що проблемною є та лекція, яка в процесі викладення навчального матеріалу передбачає створення проблемних ситуацій, в основі яких лежить певне протиріччя між наявними у студентів і необхідними їм знаннями. В. Манько

виділяє такі найважливіші розпізнавальні особливості лекції проблемного характеру: наявність проблемних ситуацій; розкриття суперечливих тенденцій; постановка перед аудиторією проблемних запитань; участь слухачів у вирішенні проблем на лекції (очевидна активність аудиторії, співпереживання, участь у відповідях на запитання, елементи дискусії); оформлення кінцевих висновків на основі доказового аналізу різних поглядів при вирішенні проблем, що розглядаються [4, с. 312].

На певних етапах роботи при викладенні готових відомостей науки викладач організовує роботу студентів над окремими проблемами. У такому випадку, знижується монотонність лекції, завдяки постановці запитань, серед яких наявні і запитання проблемного характеру. Пояснювально-ілюстративний метод навчання при цьому забезпечується за допомогою усного слова, друкованих текстів, наочних і технічних засобів навчання, практичного показу способу діяльності тощо. Реалізація репродуктивного методу навчання досягається за допомогою постановки конкретних завдань, які спрямовують студентів на відтворення усвідомленого при викладанні викладачем матеріалу і повторення показаних ним способів дій. У лекції проблемного викладу основним є метод проблемного викладання. Матеріал, який передбачено подати студентам, лектор формулює у вигляді проблем, які під час заняття він вирішує сам. При цьому можуть розглядатися та порівнюватися різні позиції вчених щодо однієї проблеми. Крім викладення певних встановлених наукових положень, викладач показує перспективні напрями вирішення проблеми. Домінуючими методами навчання в лекціях проблемного засвоєння є частково-пошуковий і дослідницький. Студенти вирішують проблеми, які ставить перед ними викладач чи ті, що виникають у ході їх вирішення і формулюються самими студентами. Для таких лекцій характерна висока активність пошукової діяльності студентів. Завдання викладача – створити проблемні ситуації, правильно та чітко сформулювати проблему, яка потребує вирішення, забезпечити умови самостійної постановки проблем студентами. Такі лекції реалізують в тому випадку, коли з темою, що подається, студенти вже частково ознайомлені. На таких лекціях висунуті проблеми вирішуються або викладачем, або самостійно студентами, або сумісно. Це залежить від мети заняття, змісту навчання, складності проблем, підготовленості аудиторії [4, с. 313-318]. Проблема лекція передбачає створення викладачем проблемних ситуацій. Щодо її тлумачення до цього часу у психолого-педагогічних дослідженнях не склалося єдиного визначення. Поняття проблема ситуація конкретизується як навчальні, виробничо-професійні, дослідницькі завдання, виконання яких викликає у студентів утруднення, що вимагають чіткого усвідомлення певних питань, проблем, поставлених самому собі, їх вирішення шляхом самостійного пошуку чи під керівництвом викладача, виявлення кола недостатніх знань і способів діяльності, а також самостійного застосування різноманітного набутого досвіду. Т. Кудрявцев називає такі умови створення та виникнення проблемних ситуацій; - виявлення невідповідності між наявною системою знань у студентів і новими вимогами, що виникають у ході вирішення нових навчальних задач. Протиріччя може виникати: між уже засвоєними студентами знаннями і новими фактами, які виявляються в ході вирішення певних задач; між однаковими за характером знаннями, але різними за рівнем

складності; між науковими і життєво-практичними знаннями; - студентам пропонується багатоманітність систем (типів ситуацій практичного, виробничого характеру), з яких необхідно обрати одну вірну; - коли студенти стикаються з новими практичними умовами застосування вже наявних знань, коли має місце пошук шляхів використання знань на практиці та застосування їх у змінених, в порівнянні, з навчанням умовах; - якщо наявне протиріччя між теоретично можливим шляхом вирішення задачі і практичною недоцільністю вибраного способу, а також між практично досягнутим результатом виконання завдання і відсутністю теоретичного обґрунтування [3].

Висновки. Таким чином, найоптимальнішою формою навчання для реалізації теоретичного навчання можна вважати проблемну лекцію. Така лекція містить діалогічну взаємодію лектора з аудиторією та сприяє активному засвоєнню студентами навчального матеріалу.

Література

1. Ващенко Г. Загальні методи навчання. Підручник для педагогів. Видання перше / Г. Ващенко – К. : Українська видавнича спілка, 1997. – 441 с.

2. Кудрявцев Т.В. Психология технического мышления. Процесс и способы решения технических задач / Т.В. Кудрявцев – М. : Педагогика, 1975. – 303 с.

4. Манько В. М. Теоретичні та методичні основи ступеневого навчання майбутніх інженерів-механіків сільськогосподарського виробництва : дис. док. пед. наук / Манько Володимир Миколайович; Терноп. нац. пед. ун-т імені Володимира Гнатюка. – К., 2005. – 528 с.

Яворська А.О., Яновська Л.Г.

Підготовка студента та викладача до семінарського заняття

Семінарське заняття є одним із провідних форм організації навчального процесу у вищій школі тому, що вчить студентів критично мислити та сприяють умінню висловлювати власні думки. Семінарське заняття дозволяє оцінити себе та своїх одногрупників за рівнем засвоєння навчального матеріалу, а набутий досвід сприяє формуванню власної життєвої позиції, ціннісних орієнтирів та переконань, а також професійної мотивації. З метою ефективності семінарських занять необхідна ґрунтовна підготовка до їх проведення як з боку кафедри і викладачів, так і студентів.

Варіативні форми організації навчальних занять (лекція, семінар, практичне, лабораторне заняття) досліджували К. Баханов, А. Булда, В. Власов, П. Мороз, О. Пометун, В. Сотниченко, Т. Чубукова та ін. Основні переваги та недоліки семінарських занять досліджували С. Вітвицька, А. Кузьмінський, З. Курлянд, В.Ординський, М. Фіцула, В. Лозова, Л. Каніщенко та ін. Але питання забезпечення високої якості та результативності даної форми навчання і досі актуальне, особливо в умовах постійного пошуку альтернативних форм.

Тому метою нашого дослідження є спроба окреслити всі переваги семінару, дати практичні рекомендації для студентів та викладачів в ході підготовки до семінарського заняття.

Семінарське заняття це вид навчальних практичних занять студентів вищих навчальних закладів, який передбачає самостійне вивчення студентами, за завданням викладача, окремих питань і тем лекційного курсу з наочним оформленням матеріалу у

вигляді реферату, доповіді, повідомлення тощо [1, с. 176]. Це вид навчальних занять практичного характеру, спрямованих на поглиблення, розширення, деталізацію і закріплення теоретичного матеріалу [4, с. 235]. Це особлива форма організації занять з метою формування вмінь і навичок самостійної роботи, аналізу літератури, виявлення системи знань, а також з метою систематизації узагальнення знань, оцінки умінь і навичок [5, с. 228]. Якщо лекційна форма проведення заняття викликає суперечки, то стосовно семінару можна впевнено говорити, що це завжди безпосередній контакт із студентами, а, отже, вимагає встановлення відносин довіри, атмосфери співробітництва та взаєморозуміння. Це повинен бути продуктивний процес педагогічного спілкування між викладачем та студентами.

У вищих навчальних закладах I–IV рівня акредитації використовуються такі типи семінарів: просемінари, власне семінари і спецсемінари. Перший тип є перехідною формою організації навчально-пізнавальної діяльності студентів, що відіграють вступну, підготовчу роль на оволодіння навичками й уміннями підготовки до безпосередньої участі в семінарах. Як правило їх корисно проводити серед першокурсників, які не пристосовані до подібної роботи і не мають навичок самостійного пошуку та обробки інформації. Одного чи двох підготовчих семінарів повинно бути досить, щоб ввести студентів у курс справи. Метою просемінарів є ознайомлення студентів із специфікою семінарського заняття: самостійна робота з основною та додатковою літературою та методикою роботи з нею, а також вимогами до підготовки рефератів та їх представленням перед публікою. Отже, головна його функція – оволодіння технологією, методикою і технікою роботи на власне семінарах з урахуванням специфіки самої дисципліни та професійної спрямованості студентів.

Другий тип – це вищий рівень організації навчальної діяльності, що передбачає підвищення пізнавальної активності студентів. Такі семінарські заняття розвивають вміння мислити, синтезувати, абстрагувати, конкретизувати, узагальнювати, порівнювати, пізнавати навколишній світ [3, с. 5]. Серед власне семінарських занять найпоширенішими є: розгорнута бесіда, доповідь (повідомлення), обговорення рефератів і творчих робіт, коментоване читання, розв’язання логічних задач, диспут, конференція тощо. На заняттях суспільствознавчих дисциплін (історія, культурологія) всі ці типи активно використовуються. Так розгорнута бесіда дозволяє залучити максимум студентів до обговорення проблемного питання. Викладач заохочує слухачів висловлювати власну думку, дискутувати, виступати з уточненнями та доповненнями. Семінар-повідь (повідомлення) потребує ґрунтовної попередньої підготовки як викладача, так і самих студентів. Коли один доповідач викладає свої думки, аргументуючи їх фактами та прикладами, то решта уважно слухають, щоб бути готовими доповнювати, підтверджувати чи спростовувати викладене. Тут також можна задіяти декілька студентів: крім основного доповідача вислухати опонентів і кілька студентів, які доповнять чи уточнять незрозумілі місця, висловлять власні думки стосовно спірних питань та оцінять відповідь. Близький до доповіді за змістом і методикою проведення ще один вид семінару – обговорення рефератів і творчих робіт. Головне, щоб написаний семінар був самостійною творчою роботою студента і відповідав всім вимогам. Щоб

така робота була продуктивною, треба вміти не лише написати, а й захистити його: викласти основні думки, дати відповіді на питання опонентів. Коментоване читання як самостійне семінарське заняття не використовується, а практикується у поєднанні з іншими (наприклад, для аналізу якогось історичного документу чи уривку). Цікавим є семінар – розв’язання задачі, який використовується в кінці вивченої теми чи розділу. Так в курсі вивчення історії вдалим прикладом є логічні задачі, які дозволяють перевірити засвоєння широкого діапазону інформації.

Семінар-диспут (дискусія) також захоплює студентів, пробуджує в них інтерес до предмету, сприяє засвоєнню навчальної інформації, розвиває логічне мислення та мовленнєву діяльність. Основне виявляти коректність, тактовність та уважність. Як окрему форму проведення заняття можна використати до найбільш проблемних та суперечливих тем дисципліни (наприклад, в курсі історії України при обговоренні постаті І. Мазепи). Основне завдання викладача зводиться до спрямування дискусії в потрібному руслі, пояснення всіх фактів і явищ, що обговорюються.

Семінар-конференція є одним із найскладніших видів занять. Адже він вимагає від викладача наперед поставленої мети, теми і завдань, які розподіляються між студентами з урахуванням їх індивідуальних можливостей.

Не слід забувати, що студенти – це теж діти, які іноді хочуть погратися. Використання ігрових технологій є також ефективним методом кращого запам’ятовування та засвоєння матеріалу на семінарському занятті. [2, с. 221]. Багато тем, винесених на семінар можна творчо розіграти (здійснити подорож, влаштувати судові засідання, рольові ігри...).

І третій тип – спецсемінари, зазвичай проводяться серед старших курсів для поглибленого вивчення окремих тем чи проблем. Мета такого заняття: розширити й поглибити сферу навчально-наукового пізнання з конкретної проблеми, заохотити студентів до дослідницької роботи, розвинути творче мислення та розширити кругозір студента.[2, с. 222].

Якість та результативність семінару залежить і від самого викладача, його професіоналізму та ступеня підготовки, і від самого студента, його вміння та бажання здобувати знання. Готуючи повідомлення, реферат чи доповідь творчого характеру, викладач має можливість виявити не лише якість знань з обраної проблеми, а й їхнє ставлення до самого процесу навчання. Сам процес підготовки студента до семінарського заняття можна уявно розділити на кілька етапів. Перше – це відвідування лекцій, де викладач торкатиметься виділених на семінар питань, активне включення в діалог викладача зі студентами. Друге – це опрацювання рекомендованої літератури. Наступне – вміння підбирати інформацію, щоб якнайглибше розкрити запропоновані пункти плану семінарського заняття. В цьому плані необхідно враховувати такі вимоги: чіткість викладу, цінність та інформативність викладеного матеріалу. Не припустимо вдаватися до механічного переписування одного чи кількох джерел. Основна цінність підготовки – висвітлення власної думки, вміння її відстояти та аргументувати. Наступне – знання всіх вимог до написання творчої роботи та їх виконання. І останнє – вміння захистити свою роботу.

Звичайно, на якість семінарського заняття впливає якість проведення та підготовки самим викладачем. Таку підготовку також можна уявно розділити на етапи. Перше – це опрацювання основної та додаткової літератури і ознайомлення самих студентів зі списком. Друге – ретельне продумування всього ходу даного заняття, побудова схематичного плану. Третє: наявність плану-конспекту заняття. Далі – ретельне продумування додаткових запитань, які можна буде використати під час заняття. Позитивним моментом є те, що в основному у ВНЗ I–IV рівня акредитації і лекції, і семінари проводить один і той же викладач. Цим самим забезпечується єдиний підхід щодо викладення і бачення тих чи інших проблем, а також можливість систематичного контролю за самостійною діяльністю студентів. Важливим пунктом є використання наочності (карт, плакатів, схем, таблиць, фото, фільмів, репродукцій картин). Далі – вміння аналізувати виступи студентів та підбивати підсумки, оцінювати здобуті знання та набуті вміння. Важливо не лише об'єктивно оцінити рівень знань, а й вчасно виставити оцінки в журнал, що буде дисциплінуючим фактором для самого студента. Окремим пунктом можна винести особистісні якості викладача, його вміння розв'язувати нестандартні незаплановані моменти семінарського заняття. І останнє: визначення конкретних завдань на наступне заняття, зацікавлення студентів до його підготовки. Семінарське заняття формує у студентів вміння та навички самостійно здобувати знання (самостійно аналізувати та систематизувати велику кількість інформації). Воно розвиває пізнавальний інтерес, творче мислення та активізує увагу до відповідних тем з предмету. На семінарі добре засвоюються основні поняття та наукові терміни дисципліни, закріплюються вміння ними оперувати. Студент вчиться працювати з підручниками, посібниками та іншими джерелами інформації, набуває вміння готувати доповіді, реферати, виступи на конференціях. З іншої сторони він вчиться активно включатися в обговорення певної проблеми, висловлювати, аргументувати і відстоювати власну думку, не боячись осуду з боку викладача та одногрупників. Крім того важливо вміти вислухати опонента та знайти докази на його підтримку чи протипагу (вміння дискутувати). Оскільки зміст семінару, так само як і зміст лекції залишається в пам'яті нетривало (без повторення), то основне – навчити студентів знаходити потрібну інформацію, аналізувати та систематизувати її, а також вміти мислити, висловлювати власні думки та формувати власний життєвий світогляд. Семінарське заняття повинно підготувати майбутнього випускника до реалій життя, допомогти м'якше адаптуватися до обраної професійної діяльності.

Висновок. Семінарські заняття розвивають вміння мислити, синтезувати, узагальнювати, порівнювати, пізнавати та опрацьовувати величезну кількість інформації; розкривають творчий потенціал студента, активізують його внутрішні сили в процесі пізнання навколишнього світу.

Література

1.Бабенко К. Практичні, семінарські та лабораторні заняття у ВНЗ як прикладні форми організації навчання магістрів / К. Бабенко. // Рідна школа. – 2007. – № 7/8. – С. 42–54.

2. Кнодель Л.В. Педагогіка вищої школи : посібник для магістрів /Л. В. Кнодель. – К. : Паливода А. В., 2008. – 136 с.

3. Лекції з педагогіки вищої школи : навчальний посібник / за ред.В. І. Лозова. – 2-е вид., доп. і випр. – Харків : ОВС, 2010. – 480 с.

4. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи : [навч. посіб. для студ.вищ. навч. закл.] / В. Л. Ортинський. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 472 с.

5. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи : [навчальний посібник для студентів вузів] / М. М. Фіцула. – 2-ге вид., доп. – К. : Академвидав, 2010. – 456 с. – (Серія «Альма-матер»).

6. Яремчук Н. Форми та методи інтерактивного навчання : семінартренінг для вчителів / Н. Яремчук. // Директор школи. – 2005. – № 44. – С. 23–25

Ягузинська О.С., Яновська Л.Г.

Спеціальні історичні дисципліни в сучасній системі гуманітарних наук

Становлення і розвиток допоміжних історичних дисциплін нерозривно пов'язане з формуванням історії як галузі наукового знання про минуле людини і суспільства. Хоча, безумовно, практичні навички критики джерел зароджувалися набагато раніше і були обумовлені найчастіше вирішенням завдань визначення автентичності того чи іншого джерела інформації (грамоти, книги, зображення і т.п.) або ж у зв'язку з формуванням особливої області застосування в культурі певних знань (геральдика, генеалогія, символіка і т.п.). Необхідність спеціальних знань, які дозволяли б розібратися в специфічних областях інформації історичних джерел формувалася протягом тривалого часу. Зараз деякі з спеціальних історичних дисциплін виходять на новий етап свого розвитку. Дуже важливо визначити найкращий шлях для цього і виявити можливі труднощі, котрі заважали їм стати повноцінними науками.

Аналіз наукової літератури показав, що дослідженням цієї теми займалися Пчелов Є.В., Шустова Ю.Е., Соболева Н.А., Аксьонов А.І., Калакура Я.С. Вони вивчали різні аспекти розвитку спеціальних історичних дисциплін, їх структуру, роль і місце в сучасній науці.

Мета статті – дослідити місце і роль спеціальних історичних дисциплін в сучасній системі наук.

Спеціальні історичні дисципліни – достатньо умовна назва, це швидше коло наук, наукових дисциплін, дуже різнопланових, різнохарактерних, які об'єднані декількома основними моментами. Ці ознаки не тільки відносяться до сьогоденного стану спеціальних історичних дисциплін, але і відображають їх загальну історію. Практично всі вони почали оформлятися в процесі вивчення письмових джерел і були (як і залишаються) безпосередньо пов'язані з завданнями «критики» джерела. Справді, історик повинен уміти прочитати письмове джерело, датувати його, визначити печатку, зрозуміти ті реалії культури, які в цьому документі згадуються, і т.д., тобто по суті виконати ту частину роботи, яка в класичному джерелознавстві іменується зовнішньої критикою і дозволяє встановити справжність документа і вписати його в певний історичний контекст. [3, с. 49 – 56].

Розвиток практичних навичок і накопичення інформації з часом привели до виділення окремих областей як більш-менш самостійних частин історичного знання, які і стали пізніше називатися спеціальні історичні дисципліни. [1, с. 49 – 53].

Кожна з дисциплін не тільки виробляла свою теорію, методику, практику, збільшувала свій інформативний, змістовний потенціал, але деякі з них самі стали

«ділитися», утворюючи більш складну структуру. Так, наприклад, сталося з філігранологією або боністикою. Традиційним, що об'єднує спеціальні історичні дисципліни, є їх «прикладна» функція по відношенню до «власне історичного» дослідження. Тут виділяються дисципліни, що мають в якості об'єкта перш за все конкретні види і різновиди джерел: письмові - палеографія, лінгвістичні - ономастика, речові - нумізMATика, образотворчі - геральдика і т.д., і, з іншого боку, дисципліни, які мають певний предмет дослідження і використовують для його дослідження найрізноманітніші за своєю природою джерела: хронологія, метрологія, генеалогія і ін. Можливі, зрозуміло, і інші класифікації. [5, с. 38 – 45].

Важливою особливістю цих наук є їх яскраво виражена полідисциплінарність. У науковій літературі вже не раз підкреслювалися їх різноманітні взаємозв'язки між собою і з іншими гуманітарними і негуманітарними науками. Цілком очевидно, що ми не можемо успішно займатися дослідженнями в області хронології, нічого не розуміючи в астрономії, або геральдикою, не маючи хоча б загального уявлення про історію образотворчого мистецтва. Методи спеціальних історичних дисциплін продуктивно використовуються в різних науках і це дозволяє розрізнити контури деякого синтезу, істотно збагачує обидві «сторони». Одним із прикладів такої «суміжності» може служити генеалогія, чий методи активно застосовуються в генетиці людини, як і методи генетики результативні при вирішенні генеалогічних питань.

Спеціальні історичні дисципліни зорієнтовані на фундаментальні культурні універсалиї, що цілком здатні і повинні стати азбукою для будь-якого вченого-гуманітарія в цілому, незалежно від його вузькоспеціальної приналежності. Так, без хронології, метрології та історичної географії неможливо уявити собі модель світу в тій чи іншій культурі, сприйняття часу і простору; без вивчення генеалогії і систем спорідненості не можна зрозуміти організацію суспільства, не кажучи вже про такі найважливіші культурні явища як письмо, рахунок, всякого роду емблематичні системи і т.д. В цьому відношенні їх цілком можна порівняти з іншою областю колись прикладного історичного знання - джерелознавством, котре в даний час має такий же універсальний для всієї гуманітарної освіти характер. [2, с. 437 – 444].

Значна частина спеціальні історичні дисципліни так і залишилась на стадії емпіричного накопичення матеріалу при відчутній відсутності «аналітичних процесів» (наприклад, сфрагістика або геральдика). В деяких дисциплінах виявляються цілком реальні, гостро відчутні розриви і навіть «провали» дослідницької традиції. [4, с. 220 – 223].

Все таки деякі дисципліни в останній час переживають підйом, перш за все генеалогія і геральдика. Тут відчутні зрушення - створена і успішно функціонує державна геральдична служба, діють громадські організації (ряд генеалогічних товариств, геральдичне товариство, геральдичні семінари), видаються журнали. Широка громадська підтримка зробили практичну генеалогію і практичну геральдику явищем сучасної культури. Особливо важливо підкреслити ту велику роботу, яку проводять всі ці структури по популяризації своїх областей, з пошуку і систематизації матеріалу,

публікації нових досліджень і, що особливо істотно, почався процес видання джерел на електронних носіях. [4, с. 227 – 231].

Висновки. Єдність походження і початкових практичних функцій дозволяють розглядати спеціальні історичні дисципліни як якусь область умовно об'єднаних окремих наук. Спеціальні історичні дисципліни стоять сьогодні на нелегкому шляху, оскільки дуже багато зроблено, але ще більше потрібно зробити. Чим раніше вони стануть не тільки «допоміжними», «історичними» і не стільки «дисциплінами», тим швидше знайдуть повноцінний статус наук.

Література

1. Вспомогательные исторические дисциплины в современном научном контексте / Е. В. Пчелов // Вестник РГГУ. – 2008. – № 4. – С. 47 – 59.

2. Шустова Ю.Э. Вспомогательные исторические дисциплины в современном гуманитарном знании и образовательной модели / Ю.Э. Шустова. // Вспомогательные исторические дисциплины: классическое наследие и новые направления: Материалы XVIII науч. конф. Москва, 26-28 янв. 2006 г. – М.: РГГУ, 2006. – С. 437 – 452.

3. Соболева Н.А. Вспомогательные исторические дисциплины в контексте современных проблем источниковедения / Н.А. Соболева. // Исследования по источниковедению истории России (до 1917 г.): сборник статей памяти В.И.Буганова / Российская академия наук, Институт российской истории; отв. ред. Н.М.Рогожин. – М.: РГГУ, 2001. – С. 49-64.

4. Калакура Я.С. Структура специальных историчних дисциплін як підсистеми історичної науки / Я.С. Калакура. // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії і методики. – Вип. 11. – ч. 1. – К.: Інститут історії України НАН України, 2004. – С. 37 – 52.

Автори

Аллаяров Джамшит Джумагуливіч – студент факультету мов світу ПНПУ.

Бакорогло Анастасія Миколаївна - студентка факультету мов світу ПНПУ.

Васілаке Надія Павлівна - студентка факультету мов світу ПНПУ.

Деркач Андрій Валерійович – старший викладач кафедри фізичного виховання та спорту Одеського національного морського університету.

Загрейчук Марія Іванівна – студентка історико-філософського відділення соціально-гуманітарного факультету ПНПУ.

Зелена Інна Олександрівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри германської філології та методики викладання іноземних мов ПНПУ.

Карапетров Валентин Віталійович – студент фізико-математичного факультету ПНПУ.

Касілова Вікторія Михайлівна – старший викладач кафедри історії України ПНПУ.

Курбанова Лілія Фасківна - студентка історико-філософського відділення соціально-гуманітарного факультету ПНПУ.

Лєсник Олена Степанівна – старший викладач кафедри диригентсько-хорової підготовки інституту мистецтв ПНПУ.

Майковський Микола Миколайович - магістр історико-філософського відділення соціально-гуманітарного факультету ПНПУ.

Нарядько Галина Яківна – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ПНПУ.

Невгод Алла Олександрівна – магістр інституту історичної освіти Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (м. Київ).

Науковий керівник: Мальований Олександр Олексійович, кандидат історичних наук, викладач кафедри всесвітньої історії НПУ імені М.П. Драгоманова (м. Київ).

Наку Анастасія Юрївна – магістр інституту мистецтв ПНПУ.

Окорокова Віра Вікторівна – кандидат філософських наук, доцент кафедри всесвітньої історії та методології науки ПНПУ.

Радюшина Світлана Олександрівна – старший викладач кафедри диригентсько-хорової підготовки інституту мистецтв ПНПУ.

Савчук Олена Петрівна – кандидат педагогічних наук, викладач кафедри технологічної і професійної освіти (ПНПУ).

Скирда Максим Володимирович - студент історико-філософського відділення соціально-гуманітарного факультету ПНПУ.

Сулима Вікторія Анатоліївна - магістр історико-філософського відділення соціально-гуманітарного факультету ПНПУ.

Халімова Вікторія Дмитрівна - магістр історико-філософського відділення соціально-гуманітарного факультету ПНПУ.

Науковий керівник: Добролюбська Ю.А., доктор філософських наук, професор, зав. кафедрою всесвітньої історії та методології науки ПНПУ.

Чернобай Карина Сергіївна - студентка історико-філософського відділення соціально-гуманітарного факультету ПНПУ.

Шарова Тетяна Петрівна – кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України ПНПУ.

Яворська Анна Олександрівна - магістр історико-філософського відділення соціально-гуманітарного факультету ПНПУ.

Ягузинська Олена Сергіївна - магістр історико-філософського відділення соціально-гуманітарного факультету ПНПУ.

Яновська Лариса Григорівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри всесвітньої історії та методології науки ПНПУ.

Яроменко Ірина Борисівна - студентка історико-філософського відділення соціально-гуманітарного факультету ПНПУ.

Науковий керівник: Гізер С.М., кандидат історичних наук, старший викладач кафедри історії України (ПНПУ).

Яцій Олександр Миколайович – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки ПНПУ.

Гуманітарна наука в умовах розвитку інформаційного суспільства: Матеріали всеукраїнської науково-практичної

конференції викладачів, студентів, аспірантів та молодих учених
Південноукраїнського національного педагогічного університету
імені К. Д. Ушинського. – Одеса: ПНПУ, 12 жовтня 2016 р. – 60 с.

Укр. та рос. мовами

ISBN 978-966-8484-47-6

Для нотаток

Lined writing area consisting of multiple horizontal lines for text entry.

Lined writing area with multiple horizontal lines for text entry.

Final section of lined writing area with three horizontal lines.

Lined writing area with multiple horizontal lines.

Наукове видання

**«Гуманітарна наука в умовах розвитку інформаційного
суспільства»**

Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції

Одеса,

12 жовтня 2016 року

Українською та російською мовами

Коректура і макет Т.В. Зозуля

Підписано до друку 05.10.2016. Формат 60x90/16

Умовн. друк. арк. 1,8. Наклад – 50 прим. Зам. № 318

Віддруковано в копіривальному центрі «Магістр»

м. Одеса, вул. Мечникова, 36

Тел.: 32-19-82

Свідоцтво про реєстрацію № 2670316784 від 16.02.2000 р.